

Az óvodai mozgásfejlesztés gyakorlatának vizsgálata

Kvalitatív és kvantitatív kutatások hazai, különböző típusú intézményekben

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3.
2. A mozgásfejlesztés- szakirodalmi áttekintés és gyakorlati példa.....	4.
2.1.A mozgásfejlődés szakaszai	4.
2.2.A mozgás hatása	6.
2.3.A mozgásban való elmaradás okai, következményei	8.
2.4.A mozgásfejlesztés fontossága	9.
2.5.Korai fejlesztés	14.
3. A mozgás szerepe és megjelenése a különböző típusú óvodák pedagógiai programjaiban	14.
4. A mozgás szerepének empirikus vizsgálata az óvodákban	30.
4.1.A probléma felvetése, a kutatás tárgya és célja	30.
4.2.Hipotézisek	30.
4.3.A kutatás módszerei	31.
4.4.A kutatás helyszínei, körülményei	32.
5. A mozgás hangsúlya az önkormányzati óvodában	34.
5.1.Az intézmény bemutatása	34.
5.2.A vizsgálat eredményei	35.
6. A mozgás hangsúlya a Waldorf óvodában	40.
6.1.Az intézmény bemutatása	40.
6.2.A vizsgálat eredményei	40.
7. A mozgás szerepe a Freinet és Montessori óvodákban	44.
8. Eredmények elemzése, következtetések, jövőkép	45.
9. Összegzés	59.
10. Felhasznált irodalom	61.
11. Mellékletek	64.

1. Bevezetés

Manapság, valamint az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb arányban jelentkezik a mozgásfejlődésben való elmaradás a gyermekek körében. Ennek számos oka van, valamint súlyos következményei lehetnek, amelyek érintik a gyermek tanulmányi eredményeit, képességeit, gondolkodásának és beszéd fejlődését, valamint természetesen a további mozgásfejlődését.

A sikeres iskolai teljesítményt számos tényező befolyásolja, jelen dolgozatban a mozgásfejlődés szempontjából vizsgálom a témát. A születéstől az óvodáskor végéig terjedő időszak az a mozgásfejlődés- és fejlesztés során, amely meghatározó jellegű és kiemelt fontosságú, és ennek színtere az óvoda, ezért választottam különböző típusú óvodákat kutatásom helyszínéül. Pedagógia szakos hallgatóként, valamint leendő pedagógusként fontosnak érzem, hogy minél szélesebb körben tájékozódjak a tanulással, a tanulás kialakulásával, gyermekek fejlesztésével és fejlődésével kapcsolatosan. Felkeltette érdeklődésemet a mozgás fontossága. Minél több információt kaptam erről a területről, annál inkább éreztem a téma kutatásának fontosságát. Ugyanis mondhatjuk azt, hogy mindennek a mozgás az alapja, és szinte minden cselekvésünket a mozgás hatja át. Ebből is jól látszik, mennyire nagy hangsúly van rajta, és mennyire releváns, nem csak a gyermekek, hanem minden korosztály számára.

Mozgás hatására alakul ki az értelmi fejlődés, a tanulási és gondolkodási képességek, és a mozgás hatással van az iskolai teljesítményre. Mindezen dolgok mellett a mozgás öröm, kikapcsolódás, szabadság, önkifejezés mindenki számára. Ahogy az idézet is leírja, a gyermek azt hiszi, csak játszik. De mi pedagógusok tudjuk, hogy ennél sokkal többet jelent, mert amíg a gyermek mozog, azalatt kikapcsolódik, megvalósítja önmagát, valamint fejleszti is magát.

A téma választásának oka tehát kettős: egyrészt személyes érdeklődésen alapul, másrészt szakmai ihletettségű, hisz tisztában vagyok vele, mit jelent a mozgás a gyermekek számára, játék és fejlődés, valamint a későbbi iskolai, magatartásbeli képesség, viselkedés szempontjából is.

A mindennapok során azt látom, azt tapasztalom, hogy a fiatal szülők körében a gyermekük nagymértékű óvása, védelme jelenik meg a mozgás tekintetében, esetekben „túlféltés”, ezzel korlátozzák a gyermek mozgását. Évtizedekkel ezelőtt ez a helyzet az

ellenkezője volt a jelenleginek, a gyermekek nagyobb teret kaptak mozgásigényük kielégítésére, és ezáltal a mozgásfejlődésük során az elmaradás aránya is kevesebb volt a mainál. Másik probléma, hogy a számítástechnikai eszközök és a modern média teret hódítanak, a gyermekek nagyon sok időt töltenek a televízió és a számítógép előtt, ezzel is csökkentik a mozgással töltött időt. Az óvodákban tett látogatások alkalmával feltűnt, hogy a szülők keveset tudnak a mozgásfejlesztésről, véleményem szerint hangsúlyozni kellene a fontosságát, pozitív hatását és az esetleges elmaradások súlyos következményeit. A mozgásszegény életmód következtében az embereknek kicsi a tűrőképességük, hamar betegek lesznek, betegségük sokáig tart, mentálisan is jóval sérülékenyebbek, problémáikat nehezebben tudják megoldani, nem veszik észre pszichés működésük jelzéseit.

A dolgozat első tematikai egysége feltárja a mozgásfejlődés- és fejlesztés szakirodalmát. A következő fejezet a különböző pedagógiai felfogású óvodák programjait vizsgálja a mozgás aspektusából. A munka empirikus része a mozgás jelentőségét kutatja az intézményekben.

2. A mozgásfejlődés- szakirodalmi áttekintés és gyakorlati példa

2.1.A mozgásfejlődés szakaszai

A mozgásfejlődés fogalmát az antik filozófusoktól származtatjuk. A század elejétől folyó viták és összegzések eredményeként elmondható, hogy a fejlődést legáltalánosabban, mint változások sorát jellemezhetjük. Dialektikus felfogás szerint a fejlődés olyan változás, amely valami új keletkezését, új, egy magasabb minőség létrejöttét eredményezi, miközben a mennyiségi változások ugrásszerű minőségi változásba mennek át.

A fejlődés az élő szervezet élete során lejátszódó alaki, szerveződési és működésbeli változások összessége. Valamint olyan időbeli lejátszódás, mely biológiai folyamat, és amelynek meghatározott iránya van. Minőségileg szakaszokra osztható, időbeli kezdete és befejezése van. Az auxológia két kulcsfontosságú fogalmat határoz meg: a növekedést és a fejlődést. Növekedés során a szervezetben mennyiségi változások következnek be, az asszimiláció túlsúlyban van a disszimilációval szemben. A fejlődés viszont minőségi változások sora, és a mennyiségi változások készítik elő.

Releváns tény, hogy a mozgásfejlődés az emberi fejlődés egyik részterülete. A mozgásfejlődés átfogja az ember mozgásformáinak és mozgáskészségeinek (kúszás, mászás, járás, futás, ugrás, dobás, elkapás, ütés, rúgás, ízületi mozgékonyaság) egyéni fejlődését,

másrészt a kondicionális képességek (téri tájékozódó, mozgásállító, ritmus-, egyensúlyozó képességek) kialakulását.¹ A mozgásfejlődés összetevői a következők: genetikai potenciál, strukturális sajátosságok, a fejlődés örökletes elemei, reflexek és elemi mozgásminták, mozgástapasztalatok, mozgásingerek, természeti környezet és a társadalmi és szociális viszonyok. Az óvodáskort érintő szakaszok a következőkben olvashatók, az azt megelőző szakaszok pedig a mellékletben találhatók.²

Mozgásfejlődés az első gyermekkorban (4-7év)

Ebben az életszakaszban a gyermek mozgásfejlődésére a már korábban megtanult mozgások tökéletesítése és az első mozgáskombinációk megjelenése jellemző. A mozgásos tevékenységek javulnak, a mozgásvégrehajtás minősége jobb, pontosabb, és az ismert mozgások kombinációja megfelelőbb.

Kombinációkat, mint például a járás összekapcsolása mászással, tolással és hordással, a gyermek egyre több feladathelyzetben képes használni. Hat- és hétéves korban már képesek 3-5 különböző elemet tartalmazó kombinációkat is végrehajtani. Az eddig tanult mozgásformák, mint például a járás, futás, ugrás, dobás, elkapás, húzás, tolás, függeszkedés, fogás, gurulás és az egyensúlyozás tovább fejlődnek. (Farmosi István)

Az élő szervezet fejlődése során vannak szenzibilis fázisok, melyek az embriológiából, és az etológiából származnak. Kutatások során megfigyelték, hogy az állati fejlődésben léteznek időben korlátozott szakaszok, amikor például a sejtrendszerek, valamint a környezet hatásaira érzékenyen reagálnak.³ Az etológusok megkülönböztetnek érzékeny fázisokat, amikor a tanulás környezeti hatásra a legeredményesebb a tanulás szempontjából. Ezzel ellentétben a kritikus fázis viszont egyszeri lehetőség a fejlődésben, amely során a fejlesztő ingerek elmaradása már kevésbé vagy nem is pótolható.

A mozgásfejlődés, a motorikus képességek fejlődése nem egyenletes, hanem nagy és kis fejlődési rátájú szakaszok váltakoznak benne. Valamint jellemző a stagnálás és a regresszió is. Minden olyan szakasz, amelyben a motorikus képességek fejlődésében vannak fejlődési csúcok és intenzív szakaszok, érzékeny fázisnak tekinthető, azért, mert a szervezet ezekben az életszakaszokban a motorikus teljesítményekre fokozottan készen áll. Valamint az is a szakasz jellemzője, hogy az edzésterhelés nagyobb teljesítményjavulást eredményez, mint

¹ Farmosi István (1999): *Mozgásfejlődés*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.

² Farmosi István (1999): *Mozgásfejlődés*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.

³ Farmosi István (1999): *Mozgásfejlődés*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.

egyéb életszakaszokban. A tényről többféle kutatások születtek, a fent említett eredmény Winter elmélete. A metodikai különbségeken túl genetikai, nemi, környezeti tényezők is befolyásolhatják a mozgásfejlődést.

Hazai kutatási eredmények alapján a szenzibilis fázisokat a következőképpen lehet behatárolni: Az izomerő fejlődésének érzékeny fázisa a magyar fiúknál tizenegy- tizenhat éves, a lányoknál tizenegy- tizenhárom éves kor. A lányoknál a serdülőkor, a fiúknál pedig a nemi érést követő időszak a kritikus fázis. Két szenzibilis fázis figyelhető meg a gyorsasági erőnél és a gyorsaságnál. A három- hét éves kor közöttit a koordináció, a serdülőkorban pedig az erő és a gyorsasági erő okozza. Az aerob állóképesség érzékeny periódusa kettős. Az óvodáskortól a serdülőkorig tart, a kritikus fázis pedig tíz- tizenkét éves kor között van.

A koordinációs képességeknél a nyolc- tizennégy éves kor között van a szenzitív időszak. A Fleishmann- teszt eredményeképpen, ami az egésztest- koordinációt méri, adódott egy fejlődési periódus a négy- hat éves kor között, ami valószínűleg összefügg a gyorsaság és a gyorsasági erő szenzitív fázisával. Komplex szenzitív szakaszoknak nevezzük, amikor szinte valamennyi képesség változása jelentős, az ingerekre adott kedvező válasz sokirányú. A szervezet összreakcióit mutatják a környezettel, a mozgásingerekkel szemben.⁴

A mozgásfejlődés újszülött kortól 1 éves korig terjedő időszaka is meghatározó jellegű, a gyermek ekkor tanul meg olyan mozgásformákat (mint például kúszni, mászni, megfordulni), amelyek szintén nagy jelentőségűek a fejlődés szempontjából. Az ezekre az időszakokra vonatkozó szakirodalom- feldolgozás a mellékletben található.

2.2.A mozgás hatása

A mozgásnak számtalan hatása ismert, negatívumot nem tudok említeni. Hatása lehet fejlesztő, korrigáló, pozitív élményt biztosító.

A mozgás hatását két kategóriába sorolhatjuk: a testi, szervrendszeri adottságokra, és a szellemi adottságokra gyakorolt hatását. Testileg annál ügyesebb a gyermek, minél több időt tölt mozgással. Testi ereje, állóképessége, helyes testtartása, a szervezet növekedése, légző- és keringési rendszer teljesítőképessége, a csont- és izomrendszer teherbíró képessége mind, mind mozgás által működik megfelelően, és alakul úgy, ahogyan annak alakulnia kell. Az

⁴ Farnosi István (1999): *Mozgásfejlődés*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.

egészségtelen, zsúfolt életmód jelen van napjainkban, mind a fiatalok, mind a felnőttek körében.

Az intézményekben tett hospitálásom, és saját tapasztalataim alapján is elmondhatom, hogy sajnos nagy számban előfordul, hogy a gyermekek túlsúlyosak. Pedig ezen lehetne segíteni, illetve megelőzni az egészséges életmóddal, rendszeres mozgással. A mozgás egészséges életmódra is nevel, és fenntartja a szervezet biológiai egyensúlyát. Jó hatással van a térbeli- időbeli tájékozódásra, helyzetfelismerésre. Erősödik a gyermek kitartó ereje, felfedezést, örömet, önbizalmat és ügyesedést alakít ki. Ép testben ép lélek, szokás mondani. A kifejezés az ókori görögöktől származik, akik felismerték, hogy a mozgás elválaszthatatlan az egészséges mentális állapottól, és a mozgás nélkülözhetetlen. A gyermekek fejlődésében, érésében nagyon fontos szerepe van a rendszeres testmozgásmozgásnak. A mozgásnak kiemelt szerepe van a gyermekek fejlődésében, valamint hozzájárul képességeik kibontakoztatásához. Jótékony hatással van az észlelésre, tapasztalatszerzésre, a magasabb gondolkodási funkciók alapját is képezi, és nem utolsósorban a beszédfejlődésnek is az alapja.

5

A mozgás fejleszti a gyermekek állóképességét, az összerendezett mozgást, az egyensúlyérzéklet, izomrendszert, testi erőt, valamint az egész személyiséget. Mozdítás által lehetőség van a differenciált mozgásra, és a gyors, energikus, lassú mozgásra. ⁶A test nevelésének eredete már megjelent az ókorban, a feladatvégzések célja a különböző képességek fejlesztése volt. Az ókori görögök úgy látták az emberi testet, mint a test és lélek templomát, amely a testgyakorlással ápolható és így tartható tisztán. A különböző társadalmak fontosnak tartották, hogy az emberi erőforrásokat minél magasabb szintre emeljék. Az ép test és ép lélek fontos alapja volt a társadalmi és egyéni célok megvalósításának. A testedzés fontos szerepet játszott a természeti környezet legyőzésének törekvésében, valamint annak maximális kihasználásában. A testmozgás és annak ágainak megjelenése a fent említettekre történő speciális felkészítést jelentette. ⁷Mozgás által fejlődik a testi, értelmi, érzelmi és szociális fejlődés. ⁸

⁵ Surugli Nikolett: *Mozgásterápiás eljárások.*: www.juharisi.bacsiskiskun.hu utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:53

⁶ Gerendai Zsuzsanna, Mester Ferencné, Perlai Dezsőné dr., Sinkovicsné Király Angéla (1998): *Az óvodáskor fejlesztőjátékai*, Okker Kiadó, Budapest. 21.

⁷ Király Tibor (szerk.) (2001): *A testneveléstani módszertana tanítók részére*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs. 14.

⁸ Pintéerné Tasnádi Ágnes: *Mozgásfoglalkozások az óvodában. A Kovács- módszer alkalmazása*: Trefort Kiadó, 2006. 22.

Mozgás által a gyermekek cselekvés iránti vágyát fel lehet kelteni, illetve fent lehet tartani. Fizikálisan is fejlődnek, teherbírásuk, testi képességeik fejlődnek. Mozgás által ki lehet alakítani a helyes testtartást is. A gyermekek szervezete növekedésben van, a mozgás erre a folyamatra is pozitív hatással van. A fejlesztő hatsokon túl a mozgás örömet is biztosít számukra, valamint sikerélményt, az elért sikerek által nő a feladat megoldási képességük, kitartásuk és önbizalmuk. A csoportban végzett mozgásos tevékenységek által a szociális és társas készségek is fejlődnek.

2.3.A mozgásban való elmaradás okai, következményei

Véleményem szerint legjobban a Delacato- módszerrel definiálható a jelenség. A módszer szerint az idegrendszer érése és a mozgás fejlődése között nagyon szoros kapcsolat áll, biztosítja az értelem fejlődését is. Ugyanis minden életszakaszban az észlelés és a mozgás fejlődését a központi idegrendszer egy-egy meghatározott területe irányítja.

Tehát abban az esetben, ha a gyermek mozgásfejlődésében kimarad egy szakasz (például nem tanul meg mászni), vagy az adott tevékenység nem rögzül be eléggé, akkor nem csak a mozgásban történik elmaradás, hanem az adott területhez kapcsolódó érzékelő- és irányító központok sem tudnak megfelelően kifejlődni, differenciálódni, és a későbbi életszakaszokban nem fognak megfelelően működni. Előfordulhat, hogy a mozgásfejlődés során egyszerre, vagy akár külön- külön is, de több területen következik be elmaradás. Következményeként az idegrendszer érésében is több területen alakul ki hiányosság, így súlyos dolgokat vonhatnak maguk után. Lehet, hogy a következmény csak a későbbiekben jelentkezik.

Amennyiben több területen következik be az elmaradás, akkor kialakulhatnak tanulási problémák: tanulási nehézségek (például a motiváció hiánya, lassúság), tanulási zavarok (például: diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, diszortográfia, figyelemzavar, súlyosabb nyelvi zavarok, gondolkodás-, megértés zavara, koncentráció nehézsége, emlékezet zavara), és viselkedési és magatartászavarok. Az idegrendszer egyes területeinek fejlettségét az alapvető mozgások alapján (kúszás, mászás, úszás, járás, és a hason- és háton fekvő történő fej felemelése) lehet felismerni. A mozgás nagyon fontos, mivel ezzel a tevékenységgel-, amely fejlesztés és játék is- lehet hatni az idegrendszerre.

Tehát a tanulási nehézség a leggyakrabban jelentkező tény, melynek hátterében 70%-ban az idegrendszer hibás szerveződése áll. Dr. Katona Ferenc a Delacato- alapozó mozgásterápiát megvizsgálta, majd továbbfejlesztette. Véleménye szerint az emberi és anyanyelvi kommunikáció megfelelő fejlődéséhez is elengedhetetlen, hogy a gyermek sikeresen átmenjen minden mozgás- és érzékszervi fejlődési szakaszon, amelyek: helyzetváltoztatás-kúszás, felegyenesedés-mászás, helyváltoztatás-járás. Tehát a kommunikáció kialakulásában is szerepe van a mozgásnak.

A Delacato- módszer leírja, hogy bár bekövetkezett a gyermeknél az elmaradás, vagy az adott szakasz nem gyakorlódott be eléggé, ám ezt lehet korrigálni. Legelső lépésként fel kell tárni az okot, vagyis megkeresni a területet, amit fejleszteni kell. A terápia során szakemberek segítségével visszamennek arra a részre, ahol az elmaradás történt, és azt begyakorolják. A terápia célja a káros funkciók megszüntetése, kijavítása, a megfelelő működési folyamat kialakítása. Lehet ez mászás, kúszás, bármilyen mozgásos tevékenység. Kulcsfontosságú, hogy nem a jelentkező tünetekre kell összpontosítani, hanem a tünetet kiváltó tényt kell feltárni.⁹

2.4.A mozgásfejlesztés fontossága

Többféle mozgásfejlesztő módszer ismert. Széles körben alkalmazzák hazánkban Neurohabilitáció- tréninget, a Dévény- módszert, Bobath- terápiát, Tervezett Szenzomotoros Tréninget, Hydroterápiás Rehabilitációs Gimnasztikát, Pető- módszert, Ayres- terápiát, Hippoterápiát, valamint a Delacato- módszert.

A Neurohabilitáció- tréning Professzor Dr. Katona Ferenc nevéhez fűződik. A terápia segítségével felismerhető a kóros irányú idegrendszeri fejlődés. Elméleti alapokra épülő fejlesztés, amely az idegrendszer stimulálását napi három óra mozgással végzi, valamint indirekt ingerlést ad az idegrendszernek.

A Dévény módszer, más néven Dévény Speciális manuális technika- Gimnasztika Módszer (DSGM), Dévény Anna gyógytornász nevéhez fűződik, melyet 1976-tól napjainkig alkalmaznak. A fejlesztés során kézzel masszírozzák az inakat, így ingerlik az agyat. A terápia alkalmazásának legoptimálisabb időszaka az öt- hathónapos kor.

⁹ Családi net: http://www.csaladinet.hu/tudastar/korai_fejlesztes_gyogytorna/delacato-modszer/# utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:56

A Bobath- terápia segítségével a korai agykárosodás által létrejött mozgásban lévő rendellenességeket kezelik. A fejlesztés során kialakítják a fejkontrollt, a nyak mobilitását, felegyenesedést, törzskontrollt alakítanak ki, megtanítják a gyermekeknek a helyváltoztatási formákat, valamint eszközöket is alkalmaznak a hatékonyabb siker elérése érdekében.

A Tervezett Szenzomotoros Tréninget (TSMT) Lakatos Katalin alkalmazta először. Középpontba a tornát helyezte. A fejlesztés során olyan érzékelési csatornát ingerelnek, amely a mozgásfejlődés során már a magzati korban is meghatározó jelentőségű.

Hydroterápiás Rehabilitációs Gimnasztika (HRG) magyar terápia, melyet 1994- óta alkalmaznak. A terápiához szükség van 30 fokos vízre, melyben a gyermek vállig helyezkedik el. Elősegítik a szenzoros és motoros képességek megfelelő fejlődését.

A Pető- módszer 1940- óta létezik, Dr. Pető András létrehozásával. Az idegrendszer ép területeit bevonják a gyakorlatba, így az új kapcsolatok kialakulásával lehetővé teszik a mozgás tanulását. Úgy gondolják, hogy a központi idegrendszerben lévő károsodások ellenére is vannak olyan részek, amelyeket ha bevonnak a terápiába, jótékony hatású lehet a mozgásfejlődésre, és ezáltal a tanulási folyamatokra is.

Az Ayres terápia segítségével a tanulási zavarokat lehet megállapítani, valamint kezelni. A tanulási problémák feltehetően a szenzoros integráció zavara miatt alakulnak ki. A terápia által enyhíthetők az idegműködési rendellenességek által kialakult problémák. Ayres szerint a percepció tapasztalatok legfontosabb szervezője a mozgás.

A Hipoterápia a ló (hippus) és terápia szavakból született. Szabad levegőn, lóháton történik a fejlesztés, ugyanis a lovaglós ülés lazítja a feszes combizmokat, ezen kívül tartásjavító is. A lovak mozgásképe megegyezik az emberek járásával.¹⁰

A Delacato módszer a későbbiekben olvasható, ugyanis a hagyományos típusú óvoda, melyet vizsgáltam, ezt a módszert alkalmazza.

Az óvodáskorú gyermek egyik életkori és élettani sajátossága a nagyfokú mozgásigény, és egyben ez a legelemibb élettevékenysége is. Ez kihat élete minden területére. Minden más egyéb emberi megnyilvánulás, fejlődés, értelmi, érzelmi szempontból a mozgás

¹⁰ Surugli Nikolett: *Mozgásterápiás eljárások*: www.juharisi.bacsiskun.hu utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:53, Sófalvi Sándor (2001): *A szenzomotoros integrációs terápiáról*. Beszédjavító Intézet, Székesfehérvár. 4.
Sófalvi Sándor (2001): *A szenzomotoros integrációs terápiáról*. Beszédjavító Intézet, Székesfehérvár. 4.

minőségétől függ. Az intézményes, szervezett mozgáslehetőségeken kívül szükségük van naponta plusz több órás mozgásra. Interjú- és kérdőív kérdéseim során rátértem erre a területre, az eredmények a későbbiekben olvashatók.¹¹

Amennyiben a gyermek mozgás iránti igénye nem elégül ki kellőképpen, súlyos következmények léphetnek fel, mint például általános nyugtalanság, ingerlékenység, dekoncentrálttság, esetenként agresszió jelenik meg a gyermek viselkedésében. A gátló hatás azonban más oldalon is megjelenik: a mozgáskoordináció lelassul, a mozgások szögletessé válnak, célra irányultságuk csökken, az állóképességük gyengül (vagy ki sem alakul), tehát a jövőbeni cselekvések- tevékenységek mozgásos alapjai hiányosak lesznek. Emellett-mozgás híján-a gyereket megfosztják a tapasztalatszerzéstől, új élményektől, ismeretek gyakorlati alkalmazásától, így értelmi fejlődése igen szűk keretekre korlátozódik. A mozgás életelem, mint a víz, a levegő. Ezt elvenni a gyermektől több mint hiba. A mozgás ugyanúgy jelzi a személyiség fejlettségét, mint bármelyik más tevékenység. A mozgás értékelésénél számba kell vennünk, hogy bármilyen mozgásos tevékenység lezajlásában fontos szerepet játszik egy hármas egység: az értelmi, technikai, képességbeli összetevő. E trió egységesen biztosítja a célszerű mozgás megvalósulását.¹²

A fejlesztést befolyásolják külső, belső és környezeti- nevelési tényezők kölcsönhatása. Fontos szerepe van a gyermek aktivitásának, személyekkel, tárgyakkal, jelenségekkel való tevékeny kapcsolatának. A fejlődés dinamikájában, tempójában egyéni különbségek lehetnek a gyermekek között akkor, ha a naptári életkor és a fejlettségi szint nincs összhangban. Kulcsfontosságú tényező, hogy a fejlesztés játéktevékenységen keresztül valósuljon meg.¹³ Mivel mindennek a mozgás az alapja, így nagyon fontos, hogy a gyermek mozgásfejlődése során ne legyenek elmaradások, vagy ha mégis jelentkeznek, azt az észlelést követően korrigálni kell. Amikor egy gyermek az óvodába kerül, a pedagógusok kitöltetnek a szülőkkel egy úgynevezett anamnézis lapot, mely a gyermekre és családjára vonatkozó kérdéseket tartalmaz. Ebben rákérdeznek többek között részletesen a mozgásra, ebből is vissza lehet következtetni, honnan kezdjék a fejlesztést. Óvodapedagógusok elmondása szerint sajnos előfordul gyakorta olyan, hogy a szülők vagy nem ismerik el, hogy volt

¹¹ Kósáné Ormai Vera (2001): *A mi óvodánk. Nevelépszichológiai módszerek az óvodában.* OKKER Kiadó, Budapest.

¹² Kósáné Ormai Vera (2001): *A mi óvodánk. Nevelépszichológiai módszerek az óvodában.* OKKER Kiadó, Budapest.

¹³ Kósáné Ormai Vera (2001): *A mi óvodánk. Nevelépszichológiai módszerek az óvodában.* OKKER Kiadó, Budapest.

gyermekük életében a mozgás területén bármilyen rendellenesség vagy elmaradás, vagy nem vették ezt észre, és azért nem jelezték a pedagógusok felé. Természetesen az óvónők számára nyilvánvalóak az utaló jelek, így hamar meg tudják kezdeni a fejlesztést. A javítás, fejlesztés úgy történik, hogy a pedagógusok megfigyelik a gyermeket, mozgásából, tevékenységeiből látszik, hogy mi a probléma.

Látják, hogy hol, a mozgásfejlődés melyik szakaszában akadt el a gyermek, vissza kell menni arra a részre, meg kell tanítani a gyermeknek, és el kell érni, hogy a tanult rész megfelelően begyakorlódjon, és a gyermek tudja ezt alkalmazni. Gyakori eset, hogy az óvodások nem tudnak mászni. Ebben az esetben meg kell őket erre tanítani, hiszen ha az alapvető, és tulajdonképpen a mozgásfejlődés kezdeti szakaszában lévő tevékenység kimaradt, akkor az összes, ezt követő rész is kimarad, vagy legalábbis biztos, hogy nem megfelelően működik. Az elemi mozgások területén (mászás, járás lábujjhegyen-, sarkon-, külső talp élen, járás egyenletesen-, guggolásban, ugrás páros lábbal-, fél lábon, fejemelések háton-, hason) is jelentős számú elmaradás van a gyermekek körében, és ha az elemi mozgások területén tapasztalnak valamit, egyértelmű, hogy a többi mozgásban is akadályt jelent. Másik gyakori probléma az egyensúly érzékelés területén jelentkezik. A fent említett, mozgásfejlődési szakaszok rendszerezése, korrigálása miatt fontos a mozgásfejlesztés. Ám mint tudjuk, mindennek a mozgás az alapja, így számos más okból is figyelni kell a gyermek fejlődését. A logikus gondolkodásfejlődésnek is a mozgásfejlődés az alapja, az egészséges testi, értelmi fejlődéshez nagy szükség van erre, például, hogy az izomzat, ujj mennyire legyen edzett. Az iskolában nem nagyon fordítanak időt a mozgásra. Az iskolában egész délelőtt ülnek, kevés idő marad a mozgásra, mert máson van a hangsúly, ezért is kell az óvodában erre minél nagyobb teret biztosítani. Valamint a talán legfontosabb tény, hogy kihatással van az idegrendszer éréseire, hiszen a gyermek mozgásának és érzékelésének működése egy-egy életszakaszban a központi idegrendszer egy-egy meghatározó irányítása alatt áll. Ha a mozgásfejlődés bármely szakasza kimarad, vagy nem gyakorlódik be eléggé, akkor a különböző irányító szakaszok nem differenciálódnak. Később tanulási zavarok formájában jelentkezhet. A mozgásfejlődés és a majdani iskolai teljesítmény között nagyon nagy az összefüggés. Ha ki tudja magát mozogni a gyermek, akkor az iskola teljesítménye is jobb, gyorsabban fog az agya, valamint nyitottabbak, ezt az óvodában is érzékelik.

A mozgásfejlesztésnek három fő iránya ismert: mozgásos alaptevékenységek és alapformák fejlesztése, a hiányosság kompenzálása, és a gyermek teljes személyiségének fejlesztése. A személyiség fejlesztése során cél a mozgási fantázia, kreativitás és önállóság, valamint a gondolkodási képesség és figyelem fejlesztése. A motoros képességek és készségek csak a test sokféle mozgási helyzetben való terhelése folyamán fejlődnek. A mozgásfejlesztés központi problémája abból áll, hogy a mozgást fejlesztő gyakorlatokat úgy kell beleépíteni az óvodák és iskolák napirendjébe, hogy a gyermekek és a nevelők ne zavaró tényezőként, hanem hasznos és fontos tevékenységként fogják fel. A mozgásfejlesztés optimális koncepciói a következők: mindig végrehajtható legyen, időigényes felkészülést mellőzve, valamint nagyobb tárgyi eszköz felhasználás nélkül legyen végrehajtható, teljes fejlesztéshez vezessen, ne csak a motorikát fejlessze, effektíven fejlessze a gyermeket, és minden résztvevőnek örömet szerezzen. Mindenfajta tanulás, köztük a mozgástanulás az élet velejárója, természetes folyamat, amely során a kisgyermek megtanulja működtetni testét, felméri, megismeri képességeit, lehetőségeit. Egy megkésett, nem megfelelően működő mozgásfejlesztés csak nehezen pótolható, korrigálható. A mozgástanulást két tényező kölcsönhatása befolyásolja: belső szükséglet és külső tényezők hatása. Belső szükséglet a gyermek vágya, hogy mozoghasson, külső tényezők közé pedig sorolhatjuk a mozgásra adódó lehetőséget, ami lehet például egy tornaterem vagy játszótér. Fontos tudni, hogy a gyermekek mozgás által elért sikere, sikerélménye meghatározó, és motiváló hatású a további feladatok elvégzésére, a gyakorlat, játék megismétlésére, továbbvitelére.

A mozgásos készségek fejlődése többnyire a gyakorlástól függ, valamint gyakorlás segítségével meggyorsíthatók, jobban rögzíthetők az érési folyamatok. Amennyiben a fejlesztés nem folytatódik tovább, abban az esetben a képességek stagnálnak, valamint egy korábbi, alacsonyabb színvonalra visszaesik a fejlettség. Kisgyermekkorától kezdve természetes belső igényünk a testmozgás, mindenkinben ott rejlik a késztetés, a vágy a mozgásra. A mozgásos fejlesztés során a gyermek fizikailag is fejlődik.¹⁴ A játéktevékenység központi szerepet tölt be a gyermekek életében. A mozgás ezen formájának három alapvető formája ismert: gyakorló-, szimbolikus-, és szabályjáték. A gondolkodás felépítésének fejlődésének szintje meghatározó a játéktevékenységekben. A játék lényege, hogy egy belső indítékok alapján létrejövő önkéntes tevékenység, amelyben a gyermekek élményeit és vágyait úgy dolgozza fel, hogy közben ismereteket és készségeket sajátít el. Minden játékban,

¹⁴ Sófalvi Sándor: (2001): *A szenzomotoros integrációs terápiáról*. Beszédjavító Intézet, Székesfehérvár. 23-24.

még a legönfeleldebb játékban is szerepet játszik a tanulás. A megszerzett képességeket saját rendszerbe építik, játék útján dolgozzák fel. A tanulás a gyermek számára észrevétlen marad, gyakran utánzásos mintának tűnik. A gyermekek számára nem a játék örömét és feszültségét, hanem fejlődése szempontjából alacsonyabb színvonalú feladatmegoldás örömét és feszültségét nyújtják a gyakorlatok, játékfüzérek.¹⁵

A korai fejlesztés gyakorlati megvalósulását **hospitálás** alkalmával figyelhettem meg. 2011. december tizennegyedikén részt vettem a Heves Megyei Gyógypedagógiai Szakszolgálati központban egy korai fejlesztésen.

Akkor kell alkalmazni a korai fejlesztést, ha a gyermek valamilyen veleszületett problémával születik. Azért szükséges a korai életszakaszokban, mert ekkor még képlékeny. Általában a szülők jelentkeznek, többnyire 1,5 korú gyermekekkel, amikor észreveszik, hogy baj van a gyermek fejlődésében vagy viselkedésében. Ezek a problémák lehetnek: a gyermek a születést követően nem sír fel, vagy agyvérzéssel születik. Ha a gyermek nem sír fel, rögtön jelezni kellene, mert ilyen esetben sérül az idegrendszere, ami hatással lesz a mozgásra, illetve iskoláskorban is jelentkezhetnek gondok, pl.: olvasás, írás, számolás területén. Őket csak az iskola tudja fejleszteni.

A kisfiú egri lakos, négy éves, nem beszél, szociálisan fejletlen. A fejlesztés során magatartása változó, néhányszor ellenkezett, más esetekben örömmel végezte feladatát. Hangulatkitörések is jellemzőek voltak. Édesanyja elkísérte. A hospitálás feladatai a melléklet 6. számában találhatóak.

A fejlesztés végén a pedagógus beszámolt a kisfiú teljesítményéről. Nagyon sokat fejlődött, eleinte sírt, félt, nem tudott egy- egy feladatnál megmaradni. Mára már tud koncentrálni, lekötik a feladatok, nagyon rendszerető, de még fejlesztésre szorul.

3.A mozgás szerepe és megjelenése a különböző típusú óvodák pedagógiai programjaiban

Kutatásom egyik fontos kérdése, hogy mennyire hangsúlyosan jelenik meg a mozgás a különböző típusú óvodák pedagógiai programjaiban. Ennek vizsgálatára 4 különböző típusú

¹⁵ Dr. Hamza István, Fodorné dr. Földi Rita, Dr. Tóth Ákos (1995): *Játék, egyensúlyozás, vízhez szoktatás*: Nagy- Gáspár Kft. 15.

intézményt, egy Montessori, egy Waldorf, egy Freinet és egy hagyományos óvodát választottam. A következő alfejezetekben ezen pedagógiák jellegzetességeit és a pedagógiai programokat mutatom be.

3.1.Montessori pedagógia

Maria Montessori (orvos, pedagógus)- fiziológiai és pszichológiai kutatásokat végzett, melyek eredményére alapozta rendszerét. Lehetősége volt arra, hogy módszereit óvodáskorú gyermek nevelése során kipróbálhassa, és 1907 elején megnyitotta első óvodáját, "Casa dei Bambini" (Gyermekek Háza) néven. Az óvodájában végzett munkája során gyűjtött tapasztalatokat 1909-ben, Il metodo della pedagogia scientifica néven adta ki. Rendszerét elsőként Svájcban és Angliában követték. 1912-ben az Amerikai Egyesült Államokban is ismertek lettek nézetei. Pedagógiai rendszerének fő alapja: a gyermeket tisztelni kell, mivel minden gyermekben él a cselekvési vágy és a világ megismerésének igénye, ezért biztosítani kell nekik a szabad cselekvés lehetőségét, és az ehhez kapcsolódó környezetet. Úgy gondolja, hogy a gyermeknek kell elvégezni mindent, ami szükséges fejlődéséhez, képzetek kialakításához, ismeretek gyűjtéséhez. A nevelőt nem úgy nevezi, mint informátor, hanem annál inkább egy segítő, háttérben tevékenykedő személy, aki a gyermekek individuális önművelődési folyamatát figyeli. Fontosak a nevelés tartalmát hordozó, önerősítésre, önfejlesztésre épülő speciális fejlesztő eszközök, melyeket a gyermek szabadon, választása szerint felhasználhat. Megfogalmazódik, hogy a gyermekeknek meg kell tanulniuk társaik érdekeit szem előtt tartani. Rendszere a mai napig alkalmazott, Magyarországon több óvoda és iskola is nézetei szerint működik, valamint külföldön is, többek között Németországban, Hollandiában és Olaszországban jelentős számban. Pedagógiai koncepciójának meghatározó egyénisége volt Rousseau. Úgy gondolja, hogy akkor nevelhetjük legeredményesebben a gyermekeket, ha hagyjuk őket önállóan cselekedni. Ártalmas lehet a felnőtt túlvédő magatartása, mivel megakadályozza az egészséges fejlődést, aminek természetesen a kellő önállóság az egyik alapja. Releváns fogalmak rendszerében a gyermeki aktivitás és szabadság. Az aktivitás arra szolgál, hogy a gyermek maga alkossa meg képzetait, és fejlessze ki érzékszerveit, építse ki saját gondolatvilágát, és semmiképp sem a nevelő erőszakolja rá a sajátját. A cselekvés kezdeményezője, megindítója természetesen a felnőtt, de irányítója a célnak megfelelő eszköz, és az alany pedig a gyermek. A szabadság elve szerint minden gyermeki tevékenység megengedett, addig, amíg nem sérti társai önálló tevékenységét. A gyermeki aktivitásnak Montessori szerint két feltétele van: a gyermekhez méretezett,

megfelelően berendezett tevékenységi tér, másrészt a tevékenységet befolyásoló, irányító eszközök.

A gyermekek sokoldalú tevékenységét segítik a több éves munka alatt szerzett tapasztalatai, kísérletei során kidolgozott didaktikai eszközei. Az oktatás szempontjából preferálja az eszközök használatát, így egyéni tárgyakat készített, melyeket máig használnak. Óvodájában az értelmi fogyatékosok nevelése során kialakított érzékszervek fejlesztésére irányuló eszközöket használtak, melyek egymásra épülő, zárt fejlődési rendszert alkotnak. Külön- külön fejlesztik a gyermekek érzékszerveit, értékelést, észlelést, szemléltetik az anyagi világ alapvető tulajdonságait, de ugyanakkor fejlesztik manuális tevékenységük színvonalát és ezzel együtt gondolkodásukat is. Közvetett cél az alapvető kultúrtechnikák, mint az olvasás, írás, számolás, rajzolás előkészítése és gondos megalapozása.¹⁶

A Magyarországi Montessori Óvodai Programot áttanulmányozva gyűjtöttem össze az alkalmazott módszereket.

Figyelembe veszik a gyermekek mozgásigényét, ehhez alakítják a tevékenységeket. Biztosított számukra, hogy olyan testhelyzetben végezzék azokat, amilyen a legkényelmesebb számukra, tehát akár fekvé is. Kiemelik, hogy a gyermeknek sok időt kellene a szabadban töltenie, természetesen mozgással, egészséges játékkal. Nap, mint nap biztosított a testnevelés, valamint egy héten egyszer a testnevelés foglalkozás is. Kiemelt jelentőségűek a Montessori pedagógiában a mozgásos gyakorló játékok. Ezen belül a szaladgálás, ugrálás, mert ezek örömet biztosítanak számukra. Ezeket a tevékenységformákat eszközökkel is kiegészítik, amelyek a gyermekek nagyfokú mozgásigényét kielégítik. Példa: a gyerekeket arra ösztönzik a nevelők, hogy székek vagy asztalok körül szaladgáljanak, vagy bújjanak át alattuk. A finommotorikus készségek fejlesztésére taktilis eszközt alkalmaznak, például különböző nagyságú hengereket, érzékelést fejlesztő dobozokat fogjanak meg. Ezeket három ujjal kell megfogniuk, azzal a három ujjal, amivel majd a ceruzát fogják majd, így a tapintáson, érzékelésen kívül a ceruzafogást is begyakorolják.

A szabály- és társasjátékok során is lehetőségük van az óvodásoknak mozgásos tevékenységek végrehajtására. A cél hármas: normaelsajátítás, mozgás, gondolkodás. E triót

¹⁶ Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris Kiadó, Budapest.: 191-192.

Pedagógiai Lexikon:

http://www.pedlexikon.hu/index.php?title=Pedag%C3%B3giai_Lexikon%2C_jav%C3%ADtott_v%C3%A1ltozat:Montessori utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 13:06

Montessori Maria (1978): *Az ember nevelése*: Tankönyvkiadó, Budapest. 23.

játékok során sajátítják el. Mindemellett a társas együttélési szabályokat is megismerik. Fogócskáznak, bújócskáznak, versenyeket rendeznek. A Montessori eszközök között vannak fejlesztő hatásúak is. Azok, amelyeket meghatározott céllal találtak ki. Példa: állat- vagy virágképek párosítása; gondolkodás fejlesztésére irányuló eszközök; egymásba illeszthető formák; puzzle; összeillesztés; megfigyelés. Az eszközöket a pedagógusok és iparművészek állítják elő. A Montessori eszközökre vonatkozó szabályok a következők: legyenek szépek, anyagukban és színükben is, mert így ösztönzést jelentenek a gyermekek számára. Minden eszköz egy meghatározott célt szolgáljon, vagyis valamilyen terület fejlesztését szolgálja. Fontos, hogy exponáljanak valamilyen problémát, és tartalmazzák a megoldást is, és erre a gyerekek maguk jöjjenek rá, egyedül javítsák ki hibájukat.

A gyermekek szeretnek mindent megfogni, megtapogatni, megélni, tehát saját tapasztalataik által szereznek ismereteket. Montessori ezt figyelembe véve készítette eszközeit. Azzal, hogy a gyermek használja az eszközöket, saját maga szerez tapasztalatokat, és mint tudjuk, az az ismeret, amit magunk szerzünk, amire magunk jövünk rá, sokkal nyomatékosabban megmarad bennünk, mint az, amit másoktól hallunk. Az eszközök segítségével fogalmakat is tudnak alkotni, megismerik a világot, és finommotorikus készségeiket is fejlesztik. Természetesen az eszközök nem helyettesítik a világra vonatkozó ismeretek megszerzését, csak megkönnyítik a folyamatot. Összefüggéseket is képes alkotni. A megszerzett ismeretek pedig örömet, önbizalmat nyújtanak számára. Mielőtt a gyermek megismerné az eszközt, a pedagógus bemutatja neki azt. Vannak olyan eszközök, melyek egymásra épülnek a fejlesztés során, így azokat egymás után mutatja be. Az eszközök bemutatása három szakaszból áll, melyek nem fontos, hogy sorban haladjanak. Az első rész a probléma kifejtésének és megoldásának bemutatása, a második a passzív, a harmadik pedig az aktív tudás ellenőrzése. A gyermekek az eszközökkel annyiszor és addig játszhatnak, ameddig szeretnének. Az eszközök vizsgálata során összehasonlítanak és különbséget tesznek dolgok között, és meghatározott szempontok szerint párosítják azokat, valamint sorokat alkotnak. Ezáltal nemcsak egyféle képességet fejlesztenek vagy egy meghatározott ismeretet szereznek. Előfordul, hogy kombinációkat alkotnak, miközben többféle, különböző eszközzel egyszerre játszanak. Ezek a jelenségek a gyermekek gondolkodásának önállóságát, fantáziájuk fejlődését jelzik.¹⁷

¹⁷ Magyarországi Montessori Óvodai Program (1997)

Összegezve megállapítható tehát, hogy a pedagógiai programban jelentős hangsúlyt kap a mozgás, de főként a természetes mozgásformákra helyezik a hangsúlyt.

3.2. Waldorf pedagógia

A Waldorf pedagógia atyja Rudolf Steiner, aki az 1900-as években alkotta meg elméletét. A Waldorf pedagógia tulajdonképpen fejlődéspedagógia, azért, mert az egyes életkori sajátosságok határozzák meg a tevékenységformákat és a módszereket. A pedagógiai szellemi háttere az antropológia, vagyis emberi bölcsesség, keresztény alapokon nyugvó szellemi tudomány. A Waldorf pedagógia alapvető célja, hogy a nevelőnek igazodnia kell az intellektuális tudás életkori sajátosságához, fontos a képességfejlesztés, személyiségfejlesztés, szocializáció és értékközvetítés. Hasonlóan a Montessori pedagógiához, szintén a gyermek megismeréséből indulnak ki.

A Waldorf óvodában a legfontosabb tényező a gyermek testi fejlődése. Egy csoporton belül vegyes életkorú gyermekek járnak, többnyire a létszámbeli aránnyal magyarázható. Megfogalmazódik, hogy oktatásra nincs szükség az óvodán belül. Az óvodáskorra jellemző viselkedési, tanulási forma az utánzás. Ezért nagyon fontos, hogy az óvodapedagógus jó példát mutasson, segítse a gyermekeket az utánzáson alapuló tanulásban. A játékszerek egyszerűek, könnyűek, elkészíthetőek, ugyanis az eszközöket többnyire a pedagógusok, gyermekek és szülők készítik, fő alapanyag a fa. A játékhoz hozzátartozik az éneklés, dalolás, versek tanulása, egyszerű népmesék hallgatása, eljátszása, valamint az egyes ünnepekre való készülődés, ünneplés. Napi ritmusok határozzák meg a tevékenységeket, tehát a témaköröket, tevékenységeket, művészeti foglalkozásokat, munkákat, meséket, ételeket. A ritmusok heti, havi, évi lebontásúak. Ezzel biztosítják a gyermekeknek az érzelmi biztonságot.¹⁸

A Waldorf- óvodapedagógiai programot áttanulmányozva megjelenik az a tény, hogy a gyermeknek fejlődésük során változó játékformákra és különböző játékeszközökre van szükségük. Úgy alakították ki a berendezést, hogy a tárgyak, eszközök között a gyermekek megtalálják azokat, a szabadban is található változatos eszközöket, melyekre szükségük van a fantázia előhívása szempontjából. Miközben a gyermek spontán játszik, megismeri az őt körülvevő tárgyak tulajdonságait, valamint saját akaratának és szabadságának határait is. A

¹⁸ Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Osiris Kiadó, Budapest. 197-200.
<http://fejlesztok.hu/modszerek/298-a-waldorf-pedagogia.html> utolsó megtekintés időpontja: 2012. 03. 15. 17:05.

megfelelő környezet és tér szükségletét is preferálják. Ahhoz, hogy a gyermek a benne rejlő természetes erőket kibontakoztathassa, szüksége van nyugodt, segítő környezetre, térre és időre. Manapság nagyon szűk és kevés a mozgástér a gyermekek életében, eközben számtalan inger, információ éri őket, amit idő hiányában nem tudnak feldolgozni. Ezt próbálja kompenzálni a Waldorf óvoda. Kevés idő van arra a gyermekek életében, hogy tárgyakkal, emberekkel tartós kapcsolatot teremtsenek, ezáltal érzelmi kötődést alakítsanak ki.

Fontosnak tartják az ünnepeket, ezért mindig az aktuális dologhoz kapcsolódó tárgyakat készítenek. Egyrészt megtanulják az ünnepek fontosságát, történetét, szokásait, jelentőségeit, másrészt pedig fantáziájukat, kreativitásukat és finommotorikus készségeiket is fejlesztik. Többek között rajzolnak, festenek, sütnek, viasszal dolgoznak. Kiemelt fontosságú a kézimunka, kézművesség. Fonnak, szőnek, kalapálnak, fűrészelnek, csiszolnak.¹⁹ A Waldorf játékok természetes anyagból készülnek, minden nap elérhetők a gyermekek számára. Használhatnak felépíthető házakat, többféle méretű és színű kendőket, lepleket, köteleket, zsinórokat, fából készített játékokat, hajókat, autókat, figurákat, állatokat; gyökereket, ágakat, rönköket. Továbbá varrott babákat, bábukat, kötött állatokat, bot nyelű lovagolható paripákat, lókantárokat, fejdíszeket, koronákat, palástokat, kagylókat, fenyőtobozokat, köveket, kavicsokat, magokat, gyökereket, fakérgeket, nagy, puha báránybőröket, színes rongyszőnyeget. Tehát a választék és a lehetőség adott, fejleszthetnek velük több területet is, köztük természetesen finommotorikájukat is.

Zene segítségével spontán mozgásra ösztönzik a gyermekeket, valamint szervezett mozgásos tevékenységeket is állítanak össze számukra. Sok, különféle eszközt használnak, nagyon gazdag a kínálat és a lehetőség az eszközök terén. Az általam vizsgált intézmény vezetője elmondása szerint abban az óvodában, melyet ő vezet, speciális fejlesztő eszközöket nem alkalmaznak. Úgy gondolják, hogy egyszerűségben, és a lehetőségek megadásában van a lehetőség. Elmondása szerint a Waldorf óvodákban tudatos mozgásfejlesztést nem végeznek, hanem nagyon is tudatosan, olyan természetes lehetőségeket biztosítanak a gyermekeknek, melynek köszönhetően kint is és bent is úgy mozoghatnak, hogy az minden egyes gyermek személyre szabott fejlődését szolgálja. Rengeteg kirándulást szerveznek, és az udvar is nagyon felszerelt, minden mozgásformát tudnak a gyermekek gyakorolni. Nagyon fontosnak tartják a természettel, mint anyaggal való találkozást, számukra a sár nem kosz, a sarazás egy nagyon fontos tapasztalati tevékenység, de ha a mozgásfejlődés szempontjából nézzük, akár a

¹⁹ A Waldorf- óvodapedagógiai program (1997)

finommotorikáig is fejleszti a gyermekeket. Nagy odafigyeléssel, de igyekeznek hagyni, hogy a gyerekek fára másszanak, dombról fel-le négykézláb másszanak, szárazon, télen, hóban, esőben, mert azt gondolják, hogy ezek a mozgásformák nagyon fontosak az ő életükben.

Nem tartanak testnevelést, mert a kisgyermekeknek folyamatos igénye a mozgás, igyekeznek ennek teret hagyni. Bent hozzák-viszik az asztalokat, székeket, építenek vele, rámásznak, különböző feladatokat találnak ki maguknak. A gyermekek sokat vannak a levegőn, járnak, futnak az egyenetlen talajon, fatörzsön, átegyensúlyoznak, domboldalon áthemperegnek, sokat csúsznak, másznak, kúsznak. Ezeknek a tevékenységeknek a természetes eszközeit próbálják biztosítani. Érdes, sima, nehéz, könnyű puha, vastag, vékony formák tapintását biztosítják, így fejlesztik a gyermekek taktilis érzékeit. A szabadban kis fatörzsekkel, ágakkal építkeznek, homokoznak, hintáznak hintán, vagy valamilyen természet adta dolgon. Ebben az intézményben egy óriásfenyő alsó ágai biztosítják ezt, és a gyermekek nagyon élvezik. Bent a csoportszobában kockákkal és szabálytalan idomokkal építkeznek, a babakonyhában gesztenyével, szilvamaggal főznek, a is dolgok felcsippentése is fejlesztő hatású az ujjak szempontjából. Amint nagyobbak a gyermekek, megtanítják őket szőni, ami a finommotorikát fejleszti. Óvodáskézbe illő, téglatest alakú viaszkrétákkal rajzolhatnak, illetve alapos gyúrás, melengetést igénylő viaszkrétákkal szabadon formázhatnak. A ritmusban úgy szerepel, hogy csütörtökönként tésztát gyúrnak az együtt sült kenyerhez, kalácshoz, a gyúrás szintén a finommotorikát fejleszti.²⁰

Megállapítható tehát, hogy a Waldorf pedagógiában nagy teret kapnak a gyermekek mozgásigényük kielégítésére, bár nem tartanak testnevelés foglalkozásokat, de a gyermekek annyit mozognak, amennyit szeretnének.

3.3.Freinet pedagógia

A Freinet pedagógia az 1920-as években született meg, alapítója Celestin Freinet, francia pedagógus. Tanítóként dolgozott, több évtizedes pályafutása alatt szerzett tapasztalatai ihlették és segítették abban, hogy összefoglalja nézetét.

A Freinet pedagógiának három fontos része van, az egyik fontos alappillére a szabad önkifejezés. Véleménye szerint minden gyermekben ott van saját kibontakoztatásának, önmegvalósításának az alapja. Ezeket a tényeket tudatosítani kell a gyermekekben, mégpedig

²⁰ A Waldorf- óvodapedagógiai program (1997)

azért, hogy fejlődhessenek, érvényesülhessenek. Ez a pedagógus dolga, eszköze pedig az, hogy a gyermekek körül olyan biztonságos, meleg légkört teremtsen, ahol szabadon, korlátok, kötöttségek és gátlások nélkül megnyilvánulhatnak, illetve fontos, hogy a lehető legkevesebb kényszer hasson rájuk. A gyermekek ezáltal megismerik képességeiket, határaikat, tulajdonságaikat, értékeiket és érzelmeiket. Kifejezhetik gondolataikat, véleményüket. A légkör legyen megítélésmentes, ami nem zárja ki a fejlődéshez szükséges, építő és nem bántó kritikát, ugyanis segíteni kell a gyermekeket a teljes kibontakozás, fejlődés felé, de a pedagógus tulajdonképpen háttérben tevékenykedő, segítő legyen. A gyermek maga fedezze fel magát, a világot és a kettő közötti kapcsolatot. Meg kell tanulni a gyermeknek, hogy elfogadja és megértse a különbségeket. A pedagógia második fontos része a „kísérletező tapogatózás”. Lényege, hogy Freinet rendszerét a gyermek természetes kíváncsiságára alapozta. Szerinte a tudás átadásának nem az a legjobb módszere, hogy a pedagógus frontálisan átadja tudását a gyermekeknek, hanem ennél sokkal fontosabb a kutatási módszer, és a gondolkodási mód elsajátítása. A gyermekeket ösztönözni kell a kutatásra, kísérletezésre, valamint másik fontos szempont a kritikai szellem elsajátítása.

Mivel a gyermek természetes kíváncsisága van a középpontban, így lehet arra alapozni, hogy ennek hatására kutatni, keresni, kíváncsiskodni, kísérletezni fog. „Ne itassunk olyan lovat, amelyik nem szomjas”- mondja Freinet, utalva ezzel arra, hogy az, amit a gyermek maga fedezett fel, saját akaratából, az jelenti számára a legmélyebb és legfontosabb ismeretet, hisz saját akarata vitte rá a felfedezésre, és a felfedezéssel tanulás sokkal mélyrehatóbb, tartósabb, fontosabb, mint az, amit tanítanak. Minden tanulást a gyermek úgynevezett kísérletező tapogatózáson keresztül szerez meg, és ez egyben élettechnikát is jelent számára. A harmadik részét a pedagógiának a tartalmas közösségi élet képezi. A pedagógia közösségi irányultságú, amelynek alapja az együttműködés. Fontos, hogy a közösség elfogadja a másságot, előítélet mentes legyen, és hagyja érvényesülni az egyéni sajátosságokat. Nem az a cél, hogy csupán a legtehetségesebb gyermekeket fejlesszék, sokkal inkább az, hogy a nevelő minden gyermeket a legmesszebbre vezessen a kiteljesedés és tökéletesedés terén, és a gyermekek ezt közösen, együttműködve társaikkal végezzék.

A közösen végzett munka a gyermekeket az együttműködésre és a kölcsönös segítségnyújtásra ösztönzi. Úgy tartja, hogy a másságot elfogadva a gyermekek kevesebbszer kerülnek konfliktusos helyzetekbe, és az együttműködés arra segíti őket, hogy beilleszkedjenek a csoport életébe. „École par la vie, pour la vie, par la travail.”- „Az élet által az életre nevelni.” Freinet releváns szempontnak tartotta a természetet, a természetközelséget.

A vízre, homokra, agyagra, füves rétre van szüksége a gyermeknek, itt lehet a gyermek önmaga veszélyek nélkül. Szülői és pedagógusi kezdeményezésre sokszor járnak a gyermekek a természetben. A gyermek itt szabadon felfedezhet bármit, kielégítheti kíváncsiságát, a szabad a tapogatózó megismerésre, játékokra ösztönöz.²¹

A **Freinet- pedagógiai programban** jól tükröződik, hogy fontos szerepet tölt be a megfelelő környezet biztosítása, mely fejlesztő hatású. Ezáltal a gyermeknek lehetősége van arra, hogy önmagát vezesse át a különböző akadályokon. A szabad alkotáshoz is rendkívül fontos a megfelelő közvetlen környezet, valamint az eszközök, finommotorikus tevékenység esetén rajzoláshoz, festéshez, kézügyességet igénylő tevékenységekhez szükséges felszerelések.

Lehetőség van mozgásos, játékos tevékenységek végzésére is, ehhez rendelkeznek torna- és játékeszközökkel. Ezek adottak a gyermekek számára hisz a Freinet pedagógiában fontosnak tartják, hogy a gyermek szabad, általa választott tevékenységben kifejezze magát. A pedagógiai programban kiemelten szerepel, hogy az óvodáskorú gyermekek alapvető tevékenysége a játék. Önként, belső késztetésből tevékenykednek, játszanak. Ezáltal mozognak, ismeretekre, tapasztalatokra tesznek szert. Megfogalmazódik, hogy a különböző tevékenységekhez változatos helyzetek, eszközök, alapanyagok szükségesek, melyeket biztosítani kell a gyermekek számára. A gyermeknek alapvető szükséglete a fizikai és érzelmi biztonság érzete, és annak folyamatos tapasztalása, hogy a benne meglévő dinamikus erőnek van élettere, valamint mozgástere, és kielégítheti a folyamatosan újratermelődő és részben ismétlődő szükségleteit. Az egészséges életmódra való nevelés megjelenik a pedagógiában. Megalapozzák a szokásokat, például mozgás, táplálkozás, életritmus segítségével alakítják ki. A pedagógusok úgy gondolják, hogy a szabad önkifejezés eszköze a mozgás, mely segítségével a gyermek a felhalmozódott ingereket le tudja vezetni, valamint segíti a külső ingerek belsővé válását, és az élmények feldolgozásában. Megfogalmazódik, hogy a zene is egyike a fontos kifejezési formáknak. A zenei ritmusok, hangok, dallamok segítségével is kifejezheti magát, és mozgással összekapcsolva, zenére történő spontán mozgásokkal fejlesztheti mozgását. Tulajdonképpen egyszerre fejlődik a mozgás, zenei hallás, ritmusérzék,

²¹ Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*: Osiris Kiadó, Budapest. 201-202.

A Kincskeresők Óvoda hivatalos honlapja: <http://w3.enternet.hu/kincsker/page2c.html> 2012-03-15 utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 17. 18:09

és a mozgáskoordináció.²²A testi nevelés fő célja a mozgás megszerettetése, a testkultúra, az egészséges életmód és egészséges életvitel megalapozása. Mivel az óvodáskorú gyermek alapvető tevékenysége a mozgás, a Freinet pedagógusok úgy gondolják, hogy nincs szüksége a belső motiváción kívül más külső késztetésre, ösztönzésre. A gyermek képtelen nem mozogni, és ez véleményem szerint is igaz, mivel szinte minden tevékenységünket áthatja a mozgás, legyen az írás, lapozás, levegővétel. Természetesen nem mindegy, hogy a gyermek mennyit és hogyan mozog.

Mint már az előzőekben említettem a mozgás és az idegrendszer érése szoros kapcsolatban áll. A Freinet pedagógusok is megfogalmazzák ezt a tényt, miszerint a mozgás nem csak a testi nevelés szempontjából fontos. A mozgás a beszéd és a gondolkodás fejlődésének, valamint az önismeretnek és a reális énkép kialakításának a feltétele. Fontosnak tartják a megfelelő mennyiségű mozgáslehetőség biztosítását, mert azt gondolják, hogy a mozgás minden formája élményt nyújt.

Előtérbe helyezik a szabadban történő mozgást. Azt vallják, hogy semmivel sem helyettesíthető, mivel a szabadban a gyermek nem csak mozog, hanem tapasztalatokat, információkat is gyűjt. Próbálkozások, sikeres és sikertelen feladatvégzések által tanulnak. Természetesen az óvoda épületén belül és az azt körülvevő udvaron is szükséges, hogy a gyermekek különböző mozgásformákat gyakorolhassanak. Ennek segítésére úgynevezett mozgásokra alkalmas galériát készítenek, „dühöngő” tornaszerekkel ellátva. Az udvaron pedig akadálypályákat építenek kötelekből, valamint gyűjtött és már nem használt eszközök segítségével adnak lehetőségeket a gyermekeknek a mozgásra. A pedagógia fontosnak tartja az esztétikus mozgás fejlesztését is.²³A mozgással kapcsolatos tudnivalókat a környezeti nevelés által alakítják ki. A fejlesztendő képességek részletes leírását a 7. számú melléklet tartalmazza.

3.4.Hagyományos típusú óvoda

Az általam vizsgált hagyományos program szerint működő óvoda pedagógiája a herbarti pedagógiához áll közel, így ennek szűrőjén keresztül vizsgálom a mozgásfejlesztést.

²² Hétköznapi Varázslatok. Óvodai nevelés Freinet- elemekkel (1997)

²³ Hétköznapi Varázslatok. Óvodai nevelés Freinet- elemekkel (1997)

Johann Friedrich Herbart a 19. században foglalta össze pedagógiai nézeteit. Hatása Véleménye szerint a nevelés alapvető célja a gyermek erkölcsös életre való nevelése. Erkölcsös nevelés útján válhat a gyermek teljes emberré. A pedagógia célja az etikus ember formálása, aki rendelkezik praktikus polgári erényekkel és a társadalomban, közösségben is megtalálja helyét, jól boldogul. Herbart véleménye szerint minden gyermekben kialakíthatók az erkölcsi eszmék, ehhez szükségesek a céltudatos, előre megtervezett nevelő hatások.

Pedagógiai nézeteit két híres munkájában összegezte: *Allgemeine Pädagogik aus dem Zwecke der Erziehung abgeleitet* (1806) (Általános pedagógia a nevelés céljából levezetve), és *Urmiss pädagogischer Vorlesungen* (1835) (Pedagógiai előadások vázlata). A művekben levezetett pedagógia rendszer a nevelés célját meghatározó etikára, és a célhoz vezető utat mutató pszichológiára, valamint az ezeket a tudományokat magában foglaló herbarti filozófiára épül.²⁴ Herbart szerint a nevelőnek nem kell mást tennie, csak a gyermek lelkében helyes képzeleteket képezzen, és a képzetek viszonyát úgy szabályozza, hogy érzelmei és akarata a nevelés céljának megfeleljenek. Ismét megfogalmazódik a nevelés célja, vagyis az erkölcsös nevelés, aminek minden hatástól függetlennek kell lennie.

A nevelés három szakaszát, alapfunkcióját különíthetjük el:

- a kormányzást (Regierung)
- az oktatást (Unterricht)
- vezetést (Zucht).

A kormányzás legfontosabb feladata, hogy törje meg a gyermek akaratosságát, „szilaj heveskedését”. A kormányzás a jelenre irányul. Még nem igazi nevelés, tulajdonképpen annak előkészítése. A kormányzás eszközei az állandó foglalkoztatás, felügyelet, fenyegetés, parancs, tilalom, szabadságmegvonás, testi büntetés (legvégső esetben), jutalmazás és büntetés. A gyermek még nem képes belátásokra, ezért kényszerrel kell rávezetni azokra. Megengedett az élelem megvonása és összekötözött kézzel egy sötét szobába zárás. A fenyítések mellett szükség van szeretetre és tekintélyre is. A kormányzásnak csak a

²⁴ Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*: Osiris Kiadó, Budapest.; 129-132.
Pedagógiai Lexikon (1977): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 2. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. 128-130.

kisgyermekkorban van helye. „A szeretetnek csak akkor van értéke, ha a szükséges szigorral párosul”- mondja.²⁵

Míg a kormányzás a jelenre, az oktatás már a jövőre irányul. Fontos a képzetállomány gazdagítása, a funkcióképességek növelése, ezek a gyermek jellemét, akaratát és erkölcsiségét fejlesztik. Az oktatás középpontjában a gyermek érdeklődése áll. Ez azért fontos, mert érdeklődés hiányában nem lehet hatékonyan tanítani, tehát az érdeklődés a tanítás eszköze. Ha nincs meg a gyermekben a kellő érdeklődés, az a cél, hogy a nevelő kialakítsa azt. Herbart az érdeklődés két körét különbözteti meg: A vezetés az oktatással párhuzamosan fut, ezáltal válik a nevelés teljessé. A gyermek erkölcsi nevelése itt is jelen van, az erkölcsi belátás szintje. A fiatal itt már nem külső parancsoknak engedelmeskedik, hanem saját akaratának, eszméinek, meggyőződéseinek.²⁶ Az általam vizsgált intézmény önkormányzati fenntartású, és pedagógiája a herbarti pedagógiához áll közel, így ennek szűrőjén keresztül vizsgálom a mozgásfejlesztést.

Az **óvoda pedagógiai programját** áttekintve, valamint a pedagógusi interjúk válaszai alapján a következő következtetéseket vontam le: A program szerint a testi nevelés átfogó, fontos tevékenység, rendszerét elsősorban a gondozás, a mozgás, a testgyakorlatok által valósítják meg, melyek az egész óvodai életet átszövik.

A következő, a programban szereplő monda véleményem szerint kulcsfontosságú: „**A gyermekek legfőbb, természetes megnyilvánulási formája a MOZGÁS**, ami csak akkor lehet fejlesztő hatású, ha azt a gyermekek kellemes, nyugodt, biztonságos környezetben, jó közérzettel, örömmel végzik.”

A testi nevelésben a következő célokat valósítják meg:

- a gyermekek komfort érzetének biztosítása, az erre vonatkozó igények felkeltése, a megfelelő, jó szokások kialakítása
- a természetes mozgás iránt való igény és érdeklődés fenntartása

²⁵ Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*: Osiris Kiadó, Budapest. 129-132.
Pedagógiai Lexikon (1977): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 2. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. 128-130.

²⁶ Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*: Osiris Kiadó, Budapest. 129-132.
Pedagógiai Lexikon (1977): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 2. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. 128-130.

- a mozgás megszerettetése
- az egészséges életmódra való nevelés, sok mozgással
- a testi képességek fejlesztése.

Tudatosan próbálják megelőzni a majdani iskolai zavarokat, tudatában annak, hogy a mozgásfejlődés és az idegrendszer érése függ egymástól. Az iskolai tanulási képességeket meghatározó funkciókat tudatosan fejlesztik, felmérlik, szükség esetén korrigálják. Különös figyelmet fordítanak az észlelés és a finommotorika fejlesztésére. A fejlesztés alapját a mozgás és az önértékelés képi. Úgy gondolják, hogy a mozgás szocializáló hatású, és releváns a tapasztalatszerzés. Testnevelés foglalkozást mindhárom csoportban hetente egyszer tartanak, melyek kötelező jellegűek. Előre tervezett, éves program szerint, melyek szakmailag kifogástalanok és változatos eszközöket alkalmaznak. A mozgásfejlesztéshez szükséges eszközök minősége, mennyisége jó, amelyek illeszkednek a programban előírtaknak. Jól felhasználhatók a szervezett mozgásos tevékenységekben, és a szabad játékok során is.²⁷

A fejlesztendő területek a következőképpen épülnek fel:

1. Mozgás

- mozgás lehetőségek maximális biztosítása
- spontán adódó lehetőségek kihasználása, valamint célzott fejlesztések alkalmazása
- összerendezett mozgás, testi képességek fejlesztése

2. Testséma fejlesztés

- testrészek és azok funkcióinak ismerete
- testfogalom kialakítása
- téri helyzetek, téri irányok ismerete
- Oldaliság kialakítása

3. Percepciófejlesztés

- érzékszervek fejlesztése, tökéletesítése
- spontán adódó lehetőségek felismerése, maximális kihasználása
- célzott fejlesztések alkalmazása minden nevelési területen
- keresztcsatornák célzott fejlesztése

4. Verbális fejlesztés

- a fejlesztő programhoz kapcsolódó kifejezések, fogalmak ismerete²⁸

²⁷ Pedagógiai Program (2008)

²⁸ Pedagógiai Program (2008)

A gyermekeknek biztosítva van szabad mozgástér, és a mindennapi levegőzés és udvari játszás. Az udvarban számtalan mozgásfejlesztő eszköz található, melyet a pedagógusok igyekeznek maximálisan kihasználni. Tudatosan fejlesztik az állóképességet és az erőt, valamint tudatosan alkalmazzák a programban megfogalmazottak szerint a járások, ugrások, csúszások, mászások, egyensúly gyakorlatok, szem-kéz, szem-láb koordinációt fejlesztő gyakorlatok tudatos alkalmazását. A gyermekek megismerik a téri irányokat, valamint gyakorlatok során is kipróbálják. Az oldaliságot tornagyakorlatok segítségével gyakorolják, megismerik a testrészeket, különböző gyakorlatok során rögzítik azok elnevezéseit. Percepciófejlesztés, keresztesatornák fejlesztése is szerepel a programban, valamint preferálják a labdajátékokat, a zenére való tornázást, és lehetőség van prevenciós torna alkalmazására is.

Mint már említettem, az óvoda két kulcsfogalma a játék és a mozgás. Ezekre alapozva, és ebből kiindulva alakítják ki és fejlesztik a többi területet. A tanulást játékba integrálva valósítják meg. A tanulás a gyermekek ötleteire, élményeire, kreativitására alapul. Játék során társas kapcsolatokat alakíthatnak ki, tehát fejlesztik a szocializációt is, és az így szerzett tapasztalatok által a személyiségüket is fejlesztik. A tanulás ilyen formájának célja a az ismeretátadásnak az a formája, amikor is indirekt módon közvetítik a gyermekek felé az ismereteket, jártasságokat. Nagy figyelmet fordítanak többek között a testséma fejlesztésére is, mely során a gyermekek megismerik testrészeik nevét, és megtanulják azokat alkalmazni, mesébe, mondókába, gyakorlatokba ágyazva. Mozgásos játékokat is összekapcsolnak a testséma fejlesztésével. Cél a négy fő irány mező megismertetése és tudatos alkalmazása, továbbá az oldaliság kialakítása. Így a gyermek megismeri testrészeit, meg tudja azok neveit és funkcióit fogalmazni, kialakul az oldalság, meg tudják különböztetni a jobb és bal oldalt, gyakorlatok során megfelelően tudják alkalmazni, megismerik a testrészek elülső és hátulsó részeit, testük függőleges zónáit.²⁹A percepciófejlesztés során az érzékszervek észlelés által fejlődik, kiscsoportosoknak (3-4 év) mozgás és testséma fejlesztésén keresztül, középső- és nagycsoportosoknak célzott, a tevékenységre irányuló direkt fejlesztéssel a látás, hallás és tapintás fejlesztése történik. Ezáltal a szemmozgás tudatos kontrollja, a szemfixáció, a vizuális időrendiség, vizuális memória kialakul és fejlődik.

²⁹ Pedagógiai Program (2008)

A tapintásos sztereognosztikus észlelés fejlesztése során taktilis tapasztalatok gyűjtése által a tapintás, mint érzékszerv fejlődik, valamint a kéz, a finommotorika is, és a folyamatok elősegítik az írástanulást. A gyermekek így változatos technikákat ismernek meg és alkalmaznak, mint például a gyurmázás. Tapintás által felismernek tárgyakat, megnevezik nevüket és funkciójukat. Különböző felületek között tudnak különbséget tenni, megismerik az ízeket. A térészlelés fejlesztése, tanítása során megtanulják a gyermekek az alapvető téri irányokat, begyakorolják a négy fő iránymezőt, valamint az irányokkal, térrel kapcsolatos fogalmakat elsajátítják. Továbbá megismerik az idővel kapcsolatos fontos fogalmakat, megtanulják használni őket. A keresztcsatornák – két érzékszerv összekapcsolása, együttes működésük fejlesztése, tökéletesítése- fejlesztése során megtanulják feladatok végrehajtása közben két érzékszervük összehangolását. Ezáltal tudják működtetni a vizuális- tapintásos, vizuális- auditív, vizuális- kinezetikus, auditív- tapintásos funkciót, valamint a szem- kéz koordinációjukat is fejlesztik, összehangoltá válik. Az óvodapedagógusok fontosnak tartják az egészséges életmódra való ösztönzést, és az egészséges életvitel kialakítását.

Az intézményben alkalmaznak munka jellegű tevékenységeket is, melyek célja a munka megszerettetése, a feladatokhoz való megfelelő viszony kialakítása, célnak adekvát magatartásformák, társas kapcsolatok elsajátítása. A munkatevékenységek hatására a gyermekek szeretnek közösen dolgozni, örülnek a rájuk bízott feladatoknak, sikerélménnyel tölti el őket a feladat megfelelő elvégzése, önállóan is végeznek munkát, tehát szocializációs, fejlesztő tevékenységeket mozgással összekapcsolva végeznek.³⁰Vizuális nevelés, rajzolás, mintázás, kézimunka során a gyermekek élmény- és fantáziavilága szélesedik, tér- forma- szín képzeete erősödik, minden különböző finommotorikát fejlesztő tevékenység által valósítják meg. Énekes játékokat is alkalmaznak, melyek során az éneklés, zenehallgatást összekapcsolják a mozgással, mozgásos önkifejezéssel. Hatására a gyermekek önfeledten játszanak énekes játékokat, képesek ritmust, dallamot, mozgást rögzíteni és visszaadni, valamint megismerkednek hangszerekkel is. A pedagógusokkal készített interjú során kitértem arra a témakörre, hogy a mozgásfejlődésében visszamaradott gyermekek képességeit milyen módszerekkel és milyen mértékben tudják javítani, illetve milyen mozgásfejlesztő eszközöket, módszereket alkalmaznak, tartanak fontosnak a mindennapok során?

A nagycsoportban nevelő pedagógus elmondása szerint Dr. Tótszőllősyné Varga Tünde: Mozgásfejlesztés az óvodában című könyve alapján korrigálják az elmaradásokat, valamint az

³⁰ Pedagógiai Program (2008)

éves mozgásfejlesztő tervet is ez alapján állították össze. Felismerik, hogy ki az, akinél az iskolaérettség tekintetében előre vetődik a dolog, hogyan venné a dolgokat az iskolában. A tanulási zavarok hátterében 70%-ban az idegrendszer áll, mind korrigálható, ha időben észlelik a problémákat.³¹ Az udvari játékok a nagymozgások fejlesztésére szolgálnak, csúszást, kúszást, mászást tesznek lehetővé. A benti játékok minden mozgásos területet fejlesztenek. Rendelkezik többek között Greiswald mászókával, egyensúlyozó tölcserrel, füles labdával, egyensúlyozó mérleghintával, trambulinnal. Tornaszer együttesek között találhatók többek között botok és téglák elemek, melyekből akadálypályát szoktak építeni.

További eszközök: hullahopp karikák, gólyaláb, kötélletra, mérleghinta, akadálytégla, egyensúlyozó híd, billenő rácshinta, egyensúlyozó- lépegető, ugráló kötelek, egyensúlyozó tányér, csúszásmentes talp és tenyér, kis futballkapuk, teniszütők, tornaszerek, bordásfal, zsámolyok, maroklabdák, szivacs labdák, körkötél. A finommozgás fejlesztéséhez rendelkeznek gyöngyfűző készlettel, melyek különböző méretűek, korcsoportokhoz igazodóak, kirakók pedig az érzékelést fejlesztik. Rendelkezik továbbá vonalvezető, írás előkészítő táblákkal, ujjbábokkal, speciális ollókkal, formakinyomókkal. Ábrázolási technikák: spriccelés, festékfújás. A kiscsoportban nevelő pedagógus elmondása szerint a legkorábbi életkorban az alapvető mozgásformákat alakítják ki. Labdát ritkán használnak, akkor is szivacs labdát, komolyabb eszközöket még nem használhatnak, inkább babzsákot. Hullahopp karikát csak kipróbálás szintjén, de tornaszőnyeget gyakran használnak. Az udvaron lengőket, kis csúszdákat használnak, illetve sokat használnak labdákat. Az igazgatónő elmondása szerint célzott eszközökkel, vagy spontán fejlesztenek. Az udvari játékok célzott fejlesztést szolgálnak. A spontán fejlesztést pedig úgy valósítják meg, hogy minden nap lehetőségük van kellő ideig a gyermekeknek a szabad mozgásra, a spontán és a célzott fejlesztés arányosan váltakozik. Kint és bent is vannak eszközök, amelyek ügyességet, koordinációs képességet, egyensúlyt és finommotorikát fejlesztenek, minden tevékenységhez van eszközük.

A középső csoportban nevelő óvodapedagógusok szerint a program, valamint Kulcsár Mihályné: A tanulás öröme is lehet című könyvét alkalmazzák. A könyvet feldolgozták a munkaközösségben, játékos és fejlesztő eszközöket vittek bele, így tovább szélesítették a lehetőségeket. Céljuk, hogy a gyermekek megfelelő és azonos szintre jussanak, továbbá a

³¹ Pedagógiai Program (2008)

mozgásos lehetőségek biztosítása, a hosszas ülés kerülése, így állították össze a napirendet is, hogy biztosítsák a gyermekeknek az ismeretszerzést. Céljuk továbbá, hogy a gyermekek minden természetes dolgot megismerhessenek, és tapasztalat útján szerezzék ismereteiket.³²

Elmondhatjuk tehát, hogy az áttekintett dokumentumok közül a hagyományos típusú intézményben fektetik a legnagyobb hangsúlyt a mozgás- és a mozgásfejlesztés fontosságára.

4. A mozgás szerepének empirikus vizsgálata az óvodákban

4.1. A probléma felvetése, a kutatás tárgya és célja

Tapasztalataim és óvodapedagógusok, fejlesztőpedagógusok és tanítók elmondása alapján tudom, hogy hatalmas mértékben megnőtt azoknak a gyermeknek a száma, akik tanulási nehézségekkel és zavarokkal küzdenek napjainkban. Számtalan kutatás bizonyítja, hogy a gyerekek 10-15%-a kellő pszichikus alkalmasság hiányában kerül be az iskolába. A gyermekek 16,5%-a téri tájékozódás zavarában szenved. Ők azok a gyermekek, akiknél tanulási zavarok jelentkezhettek az írás, olvasás, számolás területén.³³ A tanulási zavarok egyrészt pszichoszomatikus tüneteket okoznak, valamint a gyermekek későbbi tanulmányaira negatívan hatnak. Mozgás és mozgásfejlesztés által megelőzhetők a fent nevezett problémák, ezért is tartom fontosnak az óvodai mozgásfejlesztés hangsúlyozását.

A fejlesztés egyik fontos színtere az óvoda, súlyosabb esetekben pedig gyógypedagógusok végzik a fejlesztést. Választásom ezért esett az óvodára, hiszen már hároméves kortól a pedagógusok figyelemmel kísérik a gyermekek fejlettségi szintjét, és folyamatos gyakorlatok mellett vezetik őket azon az úton, ahol értelmileg és fizikailag is érettek lesznek. Választ keresek tehát arra a kérdésre, hogy milyen intenzíven foglalkoznak az óvodákban a mozgással? Kimutathatóak-e releváns különbségek a különböző pedagógiájú intézményekben? Hogyan jellemezhető a gyermekek óvodai és óvodán kívüli mozgásos tevékenysége, illetve milyen összefüggések lelhetők fel a család és a gyerek mozgási szokásai között?

4.2. Hipotézisek

³² Pedagógiai Program (2008)

³³ Szauter Jánosné Szigeti Gizella (2005): *Képességfejlesztő program a kisiskoláskori tanulási zavarok korrekciójához I.: Tisza Nyomda Kft., Szolnok.* 5.

Dolgozatomban négy hipotézisre keresem a választ. A témakörök érintik a mozgásos tevékenységek végzésének gyakoriságát, szülők, gyermekek, pedagógusok mozgáshoz való viszonyát, valamint a különböző típusú intézmények mozgásra fektetett hangsúlyát. Feltevéseimet az előzetes szakirodalmi feltárás, az óvodai programok elemzése és a megfigyelések, beszélgetések alapozták meg. A következő kérdésekre kerestem a választ:

1. **Hipotézis:** Véleményem szerint a mintába került gyermekek keveset mozognak, szinte csak annyit, amennyit az óvoda biztosít számukra. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy a szülők nem tartják kellőképpen fontosnak azt, hogy gyermekük sokat mozogjon.
2. **Hipotézis:** Feltevésem szerint a hagyományos típusú óvodákban nagyobb hangsúly van a mozgásfejlesztésen és a szervezett mozgásos foglalkozásokon, mint az alternatív intézményekben, mivel a pedagógiai programok elemzése azt mutatják, hogy ezekben az óvodatípusokban a természetes mozgásfoglalkozásokra helyezik a hangsúlyt, és nem a tudatos mozgásfejlesztésre.
3. **Hipotézis:** Az idősebb generáció fontosabbnak tartja, hogy a gyermek mozogjon, mivel korábban a gyermek jobban kiélhette természetes mozgásigényét.

4.3. A kutatás módszerei

Kvalitatív és kvantitatív kutatási módszereket egyaránt alkalmaztam. Az önkormányzati fenntartású intézményben és az alternatív típusú intézményben az óvodapedagógusokkal strukturált interjúkat készítettem, amelyeknek főbb kérdéskörei a következők voltak:

- a mozgásfejlesztés/mozgás fontossága
- visszamaradott, korlátozott mozgású gyermek az óvodában
- a mozgásfejlődésben való elmaradás okai
- a korrekció során alkalmazott módszerek
- a mozgásfejlődés és a majdani iskolai teljesítmény közötti kapcsolat

A szülőknek szóló kérdőívek során a következő főbb témakörök mindkét intézménytípusban:

- szülők gyermekkori mozgásos tevékenysége
- a családtagok sportolási szokásai
- a gyermek mozgásigényének megítélése
- elmaradás a gyermek mozgásfejlődése során
- mozgás preferálása a családtagok körében
- a mozgás fontosságának a megítélése

Megfigyelést hospitálások során végeztem a hagyományos típusú intézményben, illetve egy gyógypedagógiai intézményben is. Országos és helyi pedagógiai programokat tekintettem át, valamint tanulmányoztam szakkönyveket és törvényeket is.

4.4. A kutatás helyszínei, körülményei

Kutatásom helyszínéül azért választottam egy hagyományos, és három reformpedagógiai óvodát, hogy minél szélesebb körben képet kapjak a hazai mozgásfejlesztés lehetőségeiről, fontosságáról, szerepéről, jelenlétéről, tehát összehasonlító kutatást végeztem. Kutatásom kiegészítettem egy gyógypedagógiai intézményben látott korai fejlesztésről szóló vizsgálattal, mivel a téma szempontjából érdemes megemlíteni a korai fejlesztést, mivel már a korai életszakaszokban is szükséges egyes esetekben fejlesztést alkalmazni, és ebben is nagy hangsúly és szerep van a mozgáson. A mozgásra építenek, ez az a terület, amit először fejlesztenek, hisz erre épül minden. A hagyományos típusú intézményben egy komplex, teljes körű vizsgálatot hajtottam végre. Interjút készítettem öt óvónővel, hatvan szülőt kérdeztem meg kérdőíves formában, tanulmányoztam az intézmény pedagógiai programját, valamint egy testnevelés foglalkozást tekintettem meg, valamint elemeztem bizonyos szempontok alapján.

Az alternatív intézményekben jellemző az a tény, hogy „külsős” hallgatót, személyt nem engednek be az óvodákba, esetenként semmilyen vizsgálatot sem lehet végezni. Sajnos nekem is ezzel a ténnyel kellett szembesülnöm. Előzetes terveim szerint mind a négy intézményben olyan teljes körű vizsgálatot szerettem volna végezni, mint ahogy a hagyományos intézményben tettem. Közel ötven- hatvan felkeresett óvoda után egy fővárosi Waldorf típusú intézmény vezetőjétől kaptam visszajelzést. Elmondása szerint a Waldorf óvodákban tudatos mozgásfejlesztést nem végeznek, hanem nagyon is tudatosan, olyan természetes lehetőségeket biztosítanak a gyermekeknek, melynek köszönhetően kint is és bent is úgy mozoghatnak, hogy az minden egyes gyermek személyre szabott fejlődését szolgálja.

Rengeteg kirándulást szerveznek, és az udvar is nagyon felszerelt, minden mozgásformát tudnak a gyermekek gyakorolni. Nagyon fontosnak tartják a természettel, mint anyaggal való találkozást, számukra a sár nem kosz, a sarazás egy nagyon fontos tapasztalati tevékenység, de ha a mozgásfejlődés szempontjából nézzük, akár a finommotorikáig is fejleszti a gyermekeket. Nagy odafigyeléssel, de igyekeznek hagyni, hogy a gyerekek fára másszanak, dombról fel-le négykézláb másszanak, szárazon, télen, hóban, esőben, mert azt gondolják, hogy ezek a mozgásformák nagyon fontosak az ő életükben.

Nem tartanak testnevelést, mert a kisgyermekeknek folyamatos igénye a mozgás, igyekeznek ennek teret hagyni. Bent hozzák-viszik az asztalokat, székeket, építenek vele, rámásznak, különböző feladatokat találnak ki maguknak. Valamint beszámolt arról is, hogy a Waldorf óvodákba egységesen nem engednek be megfigyelés szempontjából pedagógusokat, mert úgy vallják, hogy nap, mint nap a kötetlen, megszokott légkör a legjobb és legépítőbb a gyermekek számára. A reformpedagógiai intézmények sok tekintetben különböznek a hagyományos típusú óvodáktól. A reformerek a hagyományos herbarti intézmények oktatási és nevelési szellemét gyökeresen megváltoztatták. Úgy vélik, hogy a hagyományos intézmény pedagógusai hibásan járnak el, amikor a gyermeket kicsinyített felnőttként kezelik, és minél hamarabb fel akarják őket nevelni. Ezzel ellentétben a reformerek a gyermekeket autonóm lénynek tekintik, aki rendelkezik azokkal a képességekkel, melyek saját feladatai végrehajtásához szükségesek.³⁴ A hagyományos nevelés- mondják, a gyermek iskoláskorát csakis a felnőtt életre való előkészületként fogja fel, próbálják minél több szükséges ismerettel ellátni őket. A reformpedagógusok szerint ezek a tevékenységek sokszor nem felelnek meg a gyermek fejlettségi szintjének, ezért azt gondolják, hogy a nevelők kénytelenek mesterként eljárásokhoz folyamodni. Vagyis a gyermekek érdeklődését mesterként felkelteni, jutalmazás, büntetés, tekintélyi elv érvényesítése az eszköz, amelyekkel tevékenységekre ösztönzik őket.

Az új irányzat követőinek fő célja, hogy a gyermek a maga életét élje, és az egyes életkori szakaszok domináns lelki funkcióinak begyakorlása által fejlődjenek, valamint ez a tevékenység fontos a további fejlődési szakaszokhoz. Úgy gondolják, hogy a gyermek spontán és természetes kutatásvágyát veszik alapul. Tartózkodni alkarnak mindenféle büntetéstől. A gyermekhez kell igazodni mindennek, tehát a módszereknek, eszközöknek, nevelőknek, céloknak, néha szélsőséges, olykor mértéktartóbb formában. A reformpedagógia

³⁴ *Pedagógiai Lexikon* (1979): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 4. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. 35-36.

tehát alapvető szemléletváltás, világszerte elterjedt, kopernikuszi fordulatot sürget. ³⁵Valamint az óvoda légkörét és a gyermekeket körülvevő környezetet komoly szabályok szerint alakítják ki, ez magyarázza azt a tényt, hogy nem kaptam engedélyt arra, hogy más intézményekben is folytathassam a kutatásom. A lehetőségekkel élve tehát kvalitatív kutatást végeztem Montessori és Freinet pedagógiában, és kvantitatív kutatást pedig hagyományos és Waldorf intézményekben.

5. A mozgás hangsúlya az önkormányzati óvodában

5.1. Az intézmény bemutatása

Lakóhelyem óvodájával több, mint egy éven keresztül szoros kapcsolatban álltam, segítették munkámat és lehetőséget kaptam a kutatás minden tervezett részletének végrehajtására. Az intézmény neve és címe: Bendegúz Óvoda, Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálat. 3240 Parád, Kossuth Lajos út 128. Fenntartó: Nagyközségi Önkormányzat, Parád.

Az épületet 1984. november hetedikén négy csoportos lapos tetős panelépületként adta át a településnek az akkori Nagyközségi Tanács, mint beruházó. Az épület szerkezetében, kivitelezésében az 1980-as évek lehetőségeit tekintve minden legmodernebb kivitelezési és anyag felhasználási módszerekkel készültek. Például műanyag ajtók és ablakok, amelyek akkor még csak 1-2 éve voltak ismertek. A fokozatos felújítások hét évvel ezelőtt kezdődtek, melynek során a tetőszerkezetet felújították, napkollektoros fűtőkorszerűsítést végeztek, 2010 nyarán pedig a teljes vizesblokkot felújították. Az óvoda tárgyi környezete harmóniát áraszt a színekkel, formákkal, természetes anyagokkal és megfelelő munkakörnyezetet biztosít az óvónők számára. A tárgyi felszereltség igazodik a pedagógiai programhoz, az eszközöket céltudatosan választották ki. A termekben elkülönített játéktérben zajlik a gyermekek szabad tevékenysége. Minden eszköznek meg van az állandó helye, amit szimbólumokkal is erősítenek. ³⁶

A csoportszobákban nagyméretű tükör biztosított. Mozgásos gyakorlatok végzéséhez tornaszerek biztosítottak. Megfelelő eszközök, képességfejlesztő játékok állnak a gyermekek rendelkezésére; feladatlapok, munkafüzetek biztosítottak. A dramatizáláshoz, bábozáshoz

³⁵ *Pedagógiai Lexikon* (1979): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 4. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. 35-36.

³⁶ *Pedagógiai Program* (2008)

szükséges eszközök, kellékek rendelkezésre állnak. Mesekönyvek, képeskönyvek, versgyűjtemények biztosítottak. Ceremóniához szükséges eszközök biztosítottak. A munkafegyelem erős, a munkaidő lépcsőzetesen kezdődik és fejeződik be. Nyitástól zárásig óvónői jelenlét biztosított. Mindhárom csoportban két fő óvónő látja el a nevelési feladatokat és egy fő dajka segíti a munkájukat. Az udvari játékok megtervezésénél, kivitelezésénél nagy figyelmet fordítottak arra, hogy megfeleljen a HOP elvárásainak és a mozgásfejlesztésben hangsúlyozott szerepet kapjanak. A játékok nagy része fából készült, megfelelnek a gyermekek igényeinek és testméreteinek.

A régiak vasból készültek, de az igényeknek megfelelően intézkedési tervben is rögzítve gondoskodtak ezek biztonságosabbá tételéről. Az udvar megfelelő teret biztosít a szabad mozgásra, a célzott mozgásfejlesztésre, nyáron a strandolásra, a fákkal, a bokrokkal, fűvel esztétikus környezetet biztosít a gyermekek számára. Az udvar adta lehetőségek minden évszakban maximálisan kihasználtak. Az óvoda műszaki szempontból már megnyitásakor is körülbelül húsz évig négy csoportos óvodaként működött, huszonöt- harminc fős gyermeklétszámmal. A demográfiai hullám csökkenése következtében az óvodai férőhelyek száma száz főről hetvenötre lett csökkentve, ennek következtében három csoportok óvodaként működik. A 2010/ 2011-es tanévben nyolcvanöt gyermek járt az óvodába. A legtöbben a kiscsoportban vannak, a törvényben előírt maximális létszámmal. Az intézmény 1999. szeptember elsejétől hivatalosan is a Komplex Prevenciós Óvodai Nevelési Program szerint látja el a gyermekek nevelését, oktatását. A program lényege, hogy a természetes gyermeki megnyilvánulásokra, a mozgásra és a játékra épít. A programfejlesztő jellegű, úgynevezett fejlesztő program áthatja az egész óvodai nevelést.³⁷ Az óvodában, mint már említettem jelenleg három csoport működik, így lehetőségem volt arra, hogy különböző korosztályú gyermekeket figyelhessek meg, óvónőikkel beszélhessek és szüleik véleményét is kikérjem.

5.2.A vizsgálat eredményei

A következőkben interjú- és kérdőív eredményeket analízlok, kérdéskörönként bemutatva, összevetve a szakirodalmakkal, pedagógiai programokkal és saját tapasztalataimmal. Öt óvodapedagógussal készítettem interjút. A már korábban említett kérdéskörönként haladva jellemzem az eredményeket.

1.) a mozgásfejlesztés/mozgás fontossága

³⁷ Pedagógiai Program (2008)

Egybehangzóan minden pedagógustól azt a választ kaptam, hogy a legfontosabb érv a sikeres mozgásfejlesztés mellett az, hogy az idegrendszerre gyakorolt pozitív hatásának számtalan következménye van, amelyek relevánsak mind az iskolai, szellemi, fizikai teljesítmény szempontjából, valamint a szervezet fejlődése szempontjából is. Ezen kívül kiemelték a mozgás pozitív hatásait is. A szülőktől is azt a visszajelzést kaptam, hogy nagyon fontosnak tartják, hogy gyermekük sokat mozogjon.

2.) visszamaradott, korlátozott mozgású gyermek az óvodában

Ebben az esetben szintén megegyezik az óvónők véleménye. Az egyik pedagógus szerint apró területeken jelentős az elmaradás, mint például az egyensúlyérzéskben, és a téri irányok megítélésében, valamint a középvonal még nem alakult ki bennük. Kiscsoportban az elemi mozgások még nem pontosak. Egy másik óvónő szerint külön szakvéleménnyel rendelkező gyermek nem jár az intézménybe, azonban egyre gyakrabban találkoznak mozgásfejlődésben lassabban, problémásabban alakuló gyermekkel. A kapott válaszokkal ellentétes eredmények születtek a szülői kérdőívek elemzése során, ugyanis a szülők szerint alig tapasztaltak/tapasztalnak elmaradást gyermekük mozgásfejlődésében. Mozgásában korlátozott gyermek nem jár az óvodába, akadálymentesítés nincs.

Jelen diagramon jól szemléltethető az eredmény:

1. diagram, A gyermekek mozgásfejlődése során tapasztalt elmaradások aránya

3.) a mozgásfejlődésben való elmaradás okai

A pedagógusok szerint az ingerszegény, vagy éppen az a környezet, amelyben sok inger éri a gyermekeket, továbbá megemlítették a táplálkozást, a nem megfelelő mozgásteret és mozgáslehetőséget is.

4.) a korrekció során alkalmazott módszerek

Dr. Tótszöllősyné Varga Tünde: Mozgásfejlesztés az óvodában című könyve alapján is végzik a fejlesztést. Felismerik, hogy ki az, akinél az iskolaérettség tekintetében előre vetődik a dolog, hogyan venné a dolgokat az iskolában, a tanulási zavarok hátterében 70%-ban az idegrendszer áll, mind korrigálható, ha időben észlelik a problémákat. Célzott eszközökkel fejlesztenek, vagy spontán. Udvari játékok és a benti játékok között is találhatók célzott eszközök. Spontán fejlesztés keretében mindennap kellő ideig szabad mozgásra van lehetőség, a spontán és a célzott arányosan váltakozik. Egy másik pedagógus elmondása szerint a pedagógiai programjuk és Kulcsár Mihályné: A tanulás öröm is lehet című könyvét is felhasználják, amelyet a munkaközösségben feldolgoztak, játékos, fejlesztő eszközöket mind bevettek azért, hogy tovább szélesítsék a lehetőségeket. Céljuk, hogy a gyermekek megfelelő szintre jussanak, mozgás lehetőség biztosítsanak, a hosszas ülés kerüljék, ennek megfelelően alakították a napirendet is.

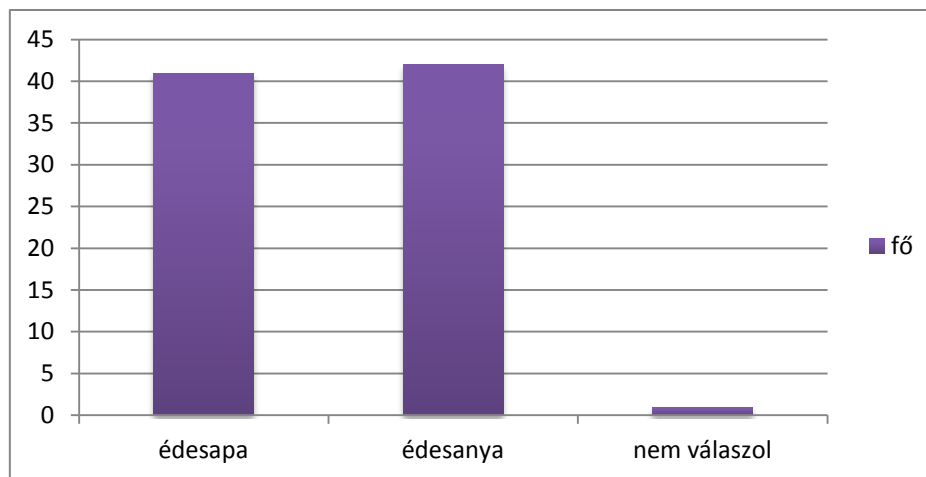
5.) a mozgásfejlődés és a majdani iskolai teljesítmény közötti kapcsolat

A pedagógusok azonos véleménye alapján egyértelműen van kapcsolat a mozgásfejlődés és az iskolai teljesítmény között. Ha valamely szakasz kimarad, vagy nem gyakorlódik be eléggé, később tanulási zavarokat von maga után, mint például diszlexia, diszgráfia, vagy diszkalkulia. Egy másik pedagógus véleménye az, hogy a mozgásfejlődés és a majdani iskolai teljesítmény között nagyon nagy az összefüggés. Ha ki tudja magát mozogni a gyermek, akkor az iskola teljesítménye is jobb, gyorsabban fog az agya, nyitottabb, és ezt maga a gyermek is érzékeli. Más óvónők szerint mindennek a mozgás az alapja, és ebből ered az értelmi fejlődés.

Hatvan szülő kapott kérdőívet, és ötvenkettőt kaptam vissza. Jelen esetben is a már korábban említett kérdéskörönként haladva jellemeztem az eredményeket.

1.) szülők gyermekkori mozgásos tevékenysége

Ötvenkettő szülő válasza az alábbi diagramon látható. Mindkét szülő több mint 50%-a végzett gyakran mozgásos tevékenységeket.

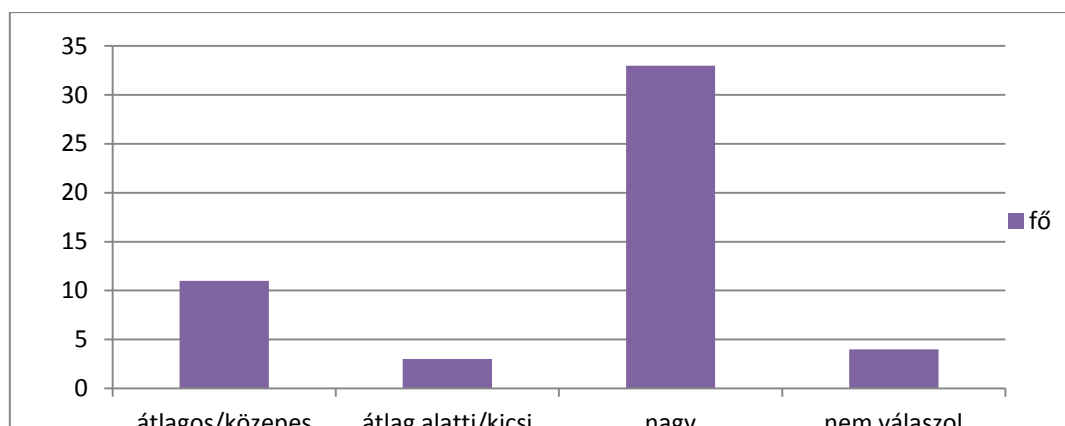
2. diagram, A szülők gyermekkori mozgásos tevékenységek végzésének gyakorisága

2.) a családtagok sportolási szokásai

A megkérdezettek több mint 50%-a rendszeresen mozgott, néhányan versenyszerűen is. A gyermekek körében nem tapasztaltam olyan eredményt, hogy versenyszerűen sportolnának, de nagy mozgásigényről számoltak be a szülők. Legtöbbször az úszást, futballt, röplabdát és a futást jelölték meg. Más családtagok közül pedig a testvér, illetve nagyszülők azok, akik régebben, vagy jelenleg mozognak, továbbá szülők testvérei is megemlítésre kerültek. A tevékenységek között nagy arányban megjelent a futball, tánc, birkózás és a torna.

3.) a gyermek mozgásigényének megítélése

A szülők véleménye az alábbi diagramon látható. Ezzel ellentétben minden megkérdezett pedagógus szerint a gyermekeknek nagyon nagy mozgásigénye van, és ennek fenntartására és kielégítésére törekednek.

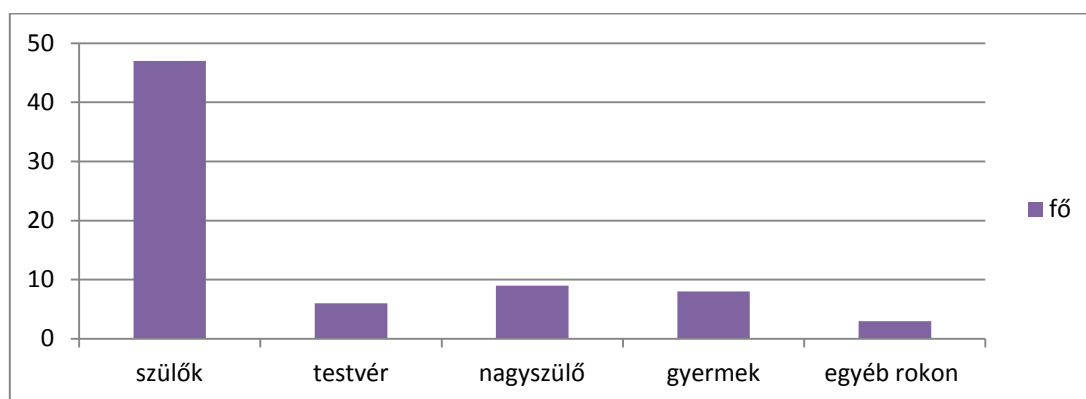
3. diagram, A szülők megítélése gyermekük mozgásigényéről.

4.) elmaradás a gyermek mozgásfejlődése során

A szülők és a pedagógusok vélemény eltérő ebben a kérdésben. Míg az óvónők szerint egyre gyakoribb az elmaradás, addig a szülők csak kis arányban tapasztalják. Tapasztalataim szerint a szülők nem mindig ismerik fel az esetleges problémákat.

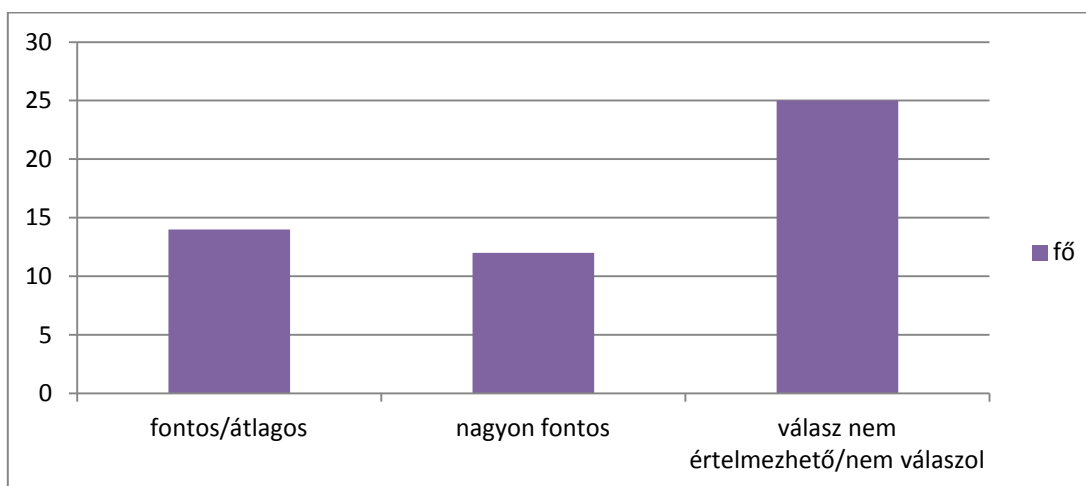
5.) mozgás preferálása a családtagok körében

Egyik hipotézisemben azt feltételeztem, hogy az idősebb generáció fontosabbnak tartja, hogy a gyermekek mozogjanak. A kérdés eredményét ábrázoló diagramon látható, hogy a feltevés igaz, tehát a szülők és a nagyszülők azok, akik leginkább preferálják a mozgást.

4. diagram, A mozgást leginkább preferáló személyek

6.) a mozgás fontosságának a megítélése

5. diagram, A szülők mennyire tartják fontosnak a mozgást/mozgásfejlesztést

Többségben nem informatív választ kaptam, a „fontos” és „nagyon fontos” válaszok aránya közel azonos.

6. A mozgás hangsúlya a Waldorf óvodában

6.1. Az intézmény bemutatása

A Waldorf típusú intézmény Budapesten, a Repülőtéri út 6. szám alatt található, közös épületben a Waldorf iskolával, így az óvodapedagógus elmondása szerint figyelemmel tudják kísérni az óvodából kilépő gyermekek teljesítményét, fejlődését. 2003-ban létrehoztak egy napi rendszerességgel működő játszócsoportot, ez volt az óvoda alapja. A közösséget négy-hét éves korú gyermekek alkotják, jelenleg huszonnégy gyermek jár oda, és két Waldorf pedagógus végzettségű nevelő, valamint egy dajka foglalkozik velük. A több éve működő Waldorf Általános Iskola épületében kapott helyet, rendezett és parkosított környezetben. Az óvoda működését a Budapest XI. kerületi Önkormányzat engedélyezte. A fenntartáshoz szükséges összeget az állami normatív támogatásból, pályázati pénzekből, cégek és vállalatok adományaiból és szülői hozzájárulásból biztosítja az Egyesület. Vegyes életkorú a csoport (4-7), de az óvónő elmondása szerint a legkisebbek szüleinek nem adott a kérdőívekből, véleménye szerint ők még egészen kezdők, nincs túl sok tapasztalatuk az óvodáról.³⁸

6.2. A vizsgálat eredményei

Hasonlóan az önkormányzati fenntartású intézmény adatainak feldolgozásához, ebben a részben is a kérdőív- és interjú kérdések főbb kérdésköreit elemzem, a szakirodalmakkal és tanulmányaim által szerzett tudással kiegészítve, összevetve. Elsőként az interjút elemzem, melyet az óvoda vezetőjével készítettem.

1.) a mozgásfejlesztés/mozgás fontossága

Mivel a Waldorf intézményekben nincs tudatos mozgásfejlesztés, így a kérdésnek ezt a részét nem tettem fel. A mozgást viszont a közérzet, szervezet fejlődése, az energiák levezetése és az öröm szempontjából fontosnak tartja.

2.) visszamaradott, korlátozott mozgású gyermek az óvodában

Az óvónő szerint az óvodáskor végére még mindig vannak gyermekek, akiknek bizonyos csecsemőkori reflexeik nem tűntek el, mely iskolás korban nehézséget okozhat az írás tanulásában. Ezek a problémák különböző mértékben vannak jelen, öt-hat gyermeknek van

³⁸ az óvoda honlapja: <http://www.waldorf-haz.hu/?q=ovoda> utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:48

jelentős visszamaradottsága e téren. Véleményem szerint egy huszonnégy fős csoportban, ha öt-hat gyermeknél komoly elmaradás van, az jelentős probléma.

3.) a mozgásfejlődésben való elmaradás okai

Véleménye szerint a mai lakótelepi, városi élet hatása az utóbbi generációknál mozgásszegény életmódot hozott magával. Ennek a nyomait kisebb-nagyobb mértékben a gyerekek 70 %-ánál lehet észlelni. De a speciális fejlesztést igénylő gyermekek száma 5 fő. De komoly problémát jelent, hogy 3-4 éves gyermekek úgy kerülnek óvodába, hogy kimaradt a kúszás, mászás fázis az életükből, vagy egyszerűen, ahogy járni kezdtek, főként a „biztonságos” padlósőnyegen sétáltak, vagy a sima betonon. Kevés lehetőséget adnak, adhatnak ma a szülők a terepen való sétákra, fára mászásra, gurulásra, csúszásra-mászásra földön, homokban, erdőben. Ez a mozgásszegény, beszűkült mozgáslehetőséget adó életmód egész fejlődésükre kihathat. A másik intézmény pedagógusai is megfogalmazták a környezet gátló hatásait.

4.) a korrekció során alkalmazott módszerek

Rengeteg természetes mozgásos lehetőséget nyújtanak a gyermekeknek, továbbá ösztönzik őket a fontos alapmozgásformák gyakorlására, játékos formában. Gurulások, mászások előre hátra, csúszások, forgások, hintázások, keresztezések azok a tevékenységek, amelyeket főként gyakoroltatnak velük. Körjátékok során is figyelnek rá, hogy minél több, az előbb említett tevékenységforma megjelenjen. Az optimális fejlődést akadályozó fennmaradt csecsemőkori reflexek ily módon az esetek többségében 6-7 éves korra spontán visszahúzódnak. Érdekesség, hogy a másik intézményben éves, előre megtervezett, szakember által összeállított, majd óvónők által kiegészített program és szabad, érdeklődésen alapuló tevékenység által fejlesztenek, a Waldorf pedagógiában pedig természetes lehetőségeket használnak.

5.) a mozgásfejlődés és a majdani iskolai teljesítmény közötti kapcsolat

Elmondása szerint közvetlen összefüggés van a mozgás és a majdani iskolai teljesítmény között. Itt azonosság fedezhető fel a hagyományos típusú óvoda pedagógusainak véleményével.

A szülői kérdőívek főbb kérdésköreinek analízálása során a következő konklúziókat állapítottam meg:

1.) szülők gyermekkori mozgásos tevékenysége

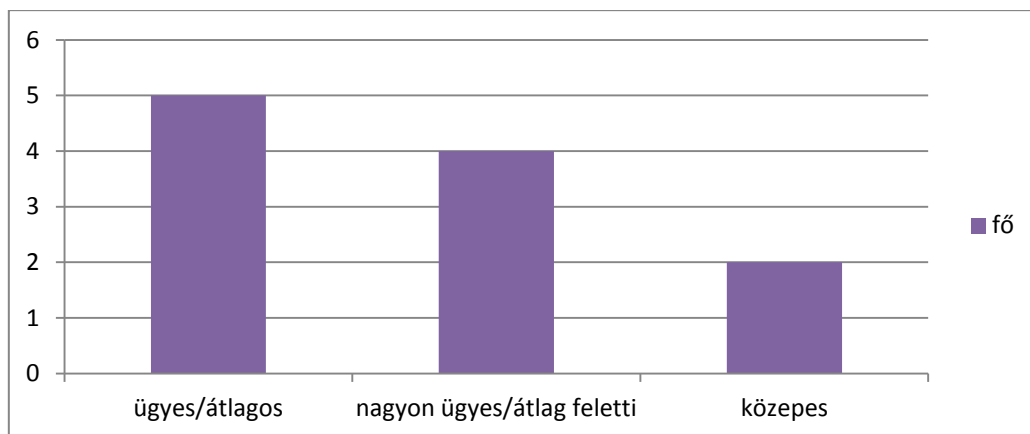
Véleményem szerint pozitívum, hogy tizenegy válaszadó szerint minden édesanya és édesapa végzett gyermekkorában mozgásos tevékenységet, többségük versenyszerűen is. Visszaulva hipotézisemre, abszolút igaz ebben az esetben, hogy hatással van a szülők gyermekkori mozgásos tevékenységének végzése a gyermekük mozgására. Az eredmények szerint minden gyermek jár óvodán kívüli szervezett mozgásos tevékenységre, és előfordul, hogy a gyermekek versenyszerűen sportolnak. Az az észrevételem, hogy bár a hagyományos típusú intézménybe járó gyermekek az óvodában mozognak nagyon sokat, és az intézményen kívül keveset, a Waldorf típusú intézmény óvodásai az óvodában mozognak kevesebbet, és azon kívül pedig sokat. Itt is szeretnék visszaulni egyik hipotézisemre, amikor azt állítottam, hogy az önkormányzati óvodában többet mozognak a gyermekek, feltevésem alátámasztottam.

2.) a családtagok sportolási szokásai

Legnagyobb arányban a szülők és a testvérek mozogtak/mozognak rendszeresen. Ezen kívül nagyszülők, dédszülők és szülők testvérei is. Érdekeség, hogy a testvérek között sokan heti rendszerességgel edzésekre járnak és versenyeken vesznek részt, a szülők is nagy arányban hetente sportolnak, valamint néhány nagyszülő is sportol jelenleg. Legkedveltebb tevékenység formák közé sorolták a futást, úszást, kerékpározást és teniszt.

3.) a gyermek mozgásigényének megítélése

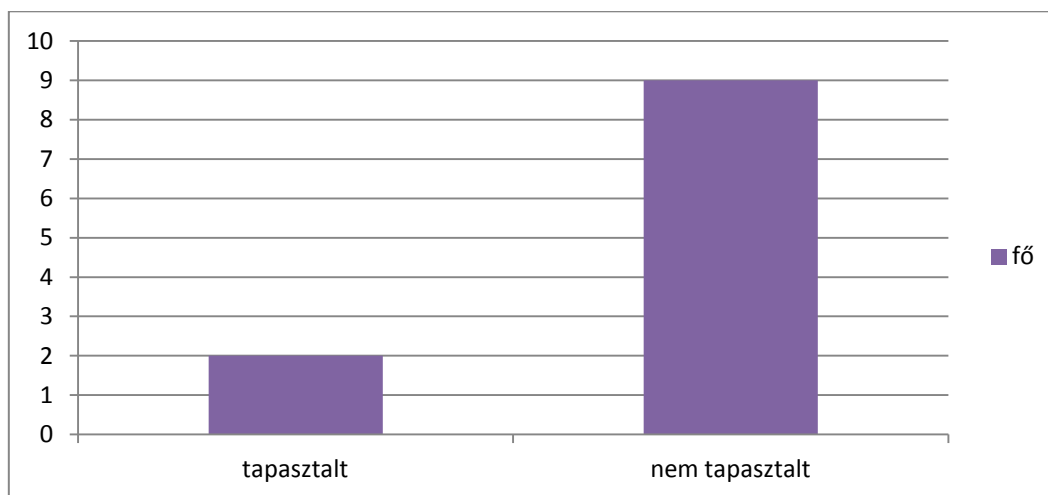
A hagyományos típusú intézménybe járó gyermekek szülei úgy gondolják, hogy gyermeküknek többségében nagy a mozgásigénye, ezzel szemben az alternatív intézménybe járó gyermekek szülei azt gondolják, hogy átlagos mozgásigényűek a gyermekek.

6. diagram, A szülők megítélése gyermekük mozgásigényéről

4.) elmaradás a gyermek mozgásfejlődése során

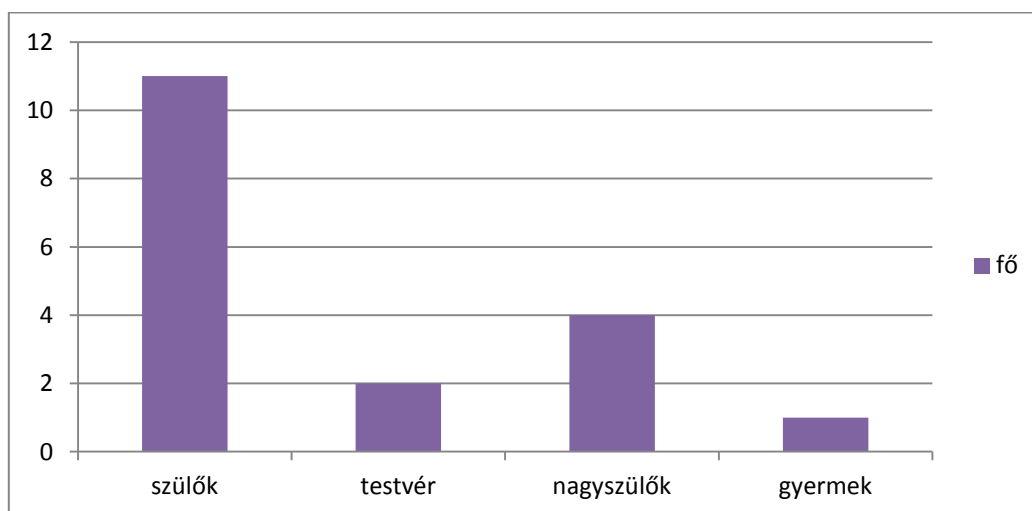
Látható, hogy nagyobb az az arány, ahol nem tapasztaltak elmaradást a fejlődés során, hasonlóan a másik intézmény adataihoz. De a pedagógus elmondása szerint nagy az az arány, ahol súlyos elmaradás tapasztalható jelenleg. Úgy gondolom, lehet összefüggés a elmaradás és aközött, hogy a gyermekek nem részesülnek szervezett, tudatos fejlesztésben.

7. diagram, A gyermekek mozgásfejlődése során tapasztalt elmaradások aránya

5.) mozgás preferálása a családtagok körében

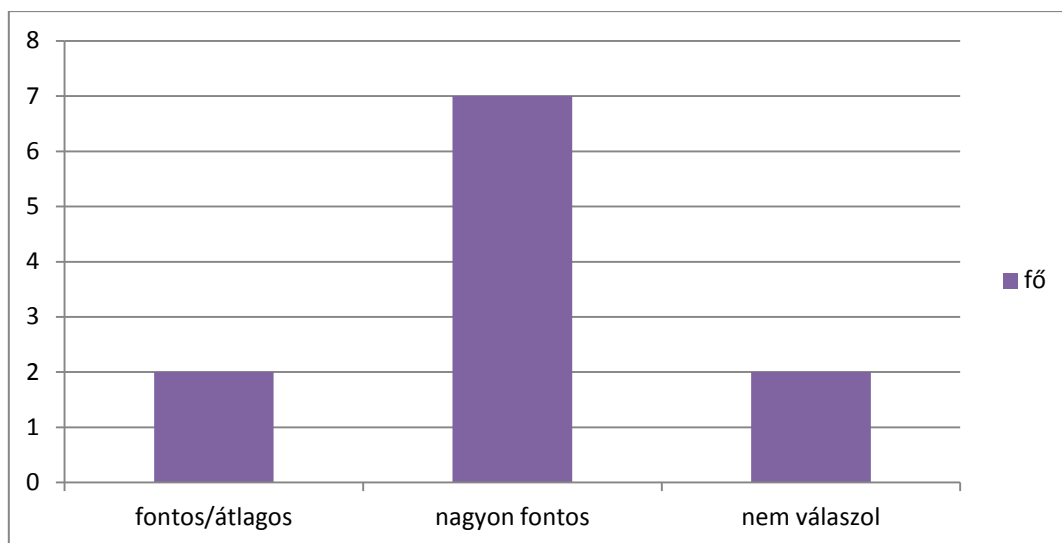
Hasonlóan a másik intézményhez, a Waldorf óvodában is a szülők és a nagyszülők azok, akik legfontosabbnak tartják a mozgást, így hipotézisem ebben az esetben is igazoltam.

8. diagram, A mozgást leginkább preferáló személyek

6.) a mozgás fontosságának a megítélése

Jelen ábrán látható, valamint a vélemények is azt mutatják, hogy a szülők nagyon fontosnak tartják a mozgást.

9. diagram, A szülők mennyire tartják fontosnak a mozgást

7. A mozgás szerepe a Freinet és Montessori óvodákban

Tapasztalataim alapján elmondható, hogy a Freinet és Montessori intézményekben inkább a természetes módszereken van a hangsúly. Nem volt lehetőségem kvantitatív kutatási módszereket alkalmazni, így pedagógiai programokat és szakirodalmakat tanulmányoztam át.

Visszaulva a második hipotézisemre, melyben azt állítottam, hogy az alternatív intézményekben kevesebb hangsúly van a tudatos fejlesztésen, az eredmények alapján igazoltam. A Waldorf intézményekben megjelenik az euritmia, a hagyományos intézményben szervezett, tudatos, komplex fejlesztés folyik, ám a Freinet és Montessori intézményekben leginkább a gyermekek érdeklődésén, igényein alapuló mozgásos tevékenységek végzésére van lehetőség. A Freinet pedagógiában zenével kapcsolják össze a mozgást. Fontosnak tartják az egészséges életmódra való nevelést. Törekednek a természetes mozgáskedv fenntartására. Számtalan természetes eszköz áll a gyermekek rendelkezésére ahhoz, hogy mozogjanak, játszanak. A gyermekek alkotásait, vágyait, álmait megvalósíthatják, eljátszhatják mozgás által. Úgy gondolják, hogy az önkifejezés a mozgás által valósítható meg leginkább. Testi nevelés által megszerettetik a gyermekekkel a mozgást, kialakítják a testkultúrát. Továbbá megfogalmazódik, hogy a mozgás a gondolkodás alapja.

A Montessori pedagógiában a mozgásos gyakorló játékokon különös hangsúly van. Megalapozzák a helyes finommotorikus mozgást. Csendjátékok során alakítják ki a helyes testtartást és az egyensúlyozó járást. A pedagógusok szerint a gyermekek nagy mozgásigénnyel rendelkeznek, amit ki kell elégíteni, és megfelelő időt biztosítani rá. Szintén fontosnak tartják az egészséges életvitel kialakítását és a mozgáskedv fenntartását. Mindkét pedagógiában a gyermekek döntenek el, hogy mikor és mennyit mozognak, és ehhez lehetőségük van természetes játékeszközök használatára.

8. Eredmények elemzése, következtetések, jövőkép

Az első hipotézis vizsgálata

Az óvodapedagógusokkal készített interjú és a szülőkkel készített kérdőív során kitértem a fent említett témakörre. A válaszok értékelése során rájöttem, hogy megoszlanak a vélemények, nem csak azért, mert különböző programú óvodákat vizsgáltam, hanem az egy intézményen belül, más-más csoportban nevelők véleménye is esetenként eltér kolléganőikétől, és természetesen a szülők között is fellelhetők nagy vélemény különbségek.

A hagyományos típusú intézmény igazgatónője szerint a szülők nem kellően tartják fontosnak a mozgást, sok éves tapasztalat alapján tudja, hogy nagyon keveset mozognak a gyermekek óvodán kívül. Szinte csak annyit mozognak, amennyit az óvodában. Autóval hozzák és viszik őket, sokat néznek tévét, illetve már ebben az életkorban (3-7 év) is használnak számítógépeket. A pedagógiai ütemterveket csökkenteni kellett, mert a gyermekek nem tudták csinálni a feladatokat. A szülői értekezleteken folyamatosan taglalják, hogy ez így nem jó, de lényeges változás nem történik. Az óvodában sokat kirándulnak, a gyermekek eleinte nem szívesen vesznek részt a programon, elfáradnak, leizzadnak, pedig bírniuk kellene.

Két középső csoportban nevelő pedagógust kérdeztem meg. Az első interjúalany szerint a szülők rendre érdeklődnek és kérdezik a gyermeket, hogy voltak-e az udvarban, mit csináltak. Kora tavasztól késő őszig mindig szerveznek havi gyakorisággal hátizsákos túrázásokat, kirándulásokat, amelyre a szülők is szívesen készítik fel a gyermeket, aktív

szervezői, részesei is egy-egy kirándulásnak. Ritka az, amikor nem vesz részt egy szülő sem a programon. Állattenyésztő, dísnövénytermesztő család gyermekei is járnak a csoportba, valamint turisztikai látványosságnál dolgozó szülőkre mindig lehet számítani. Abban a tekintetben, hogy a gyermekek egyre több időt töltenek a számítógép és a televízió előtt, megegyezik a véleménye az igazgatónőével, elmondása szerint Egyre gyakrabban van mozgásban lemaradott gyermek, a számítógép és a televízió egyre jobban teret hódít, ez nagy hiba az otthoni foglalkoztatásban. A gépek odaláncolják a gyermeket magukhoz, aktív foglalkozás alól mentesíti őket.

A második interjúalany szerint a szülők fontosnak tartják gyermekük mozgásfejlesztését, sokan beíratják őket az intézményben működő szervezett mozgásos tevékenységre, táncra.

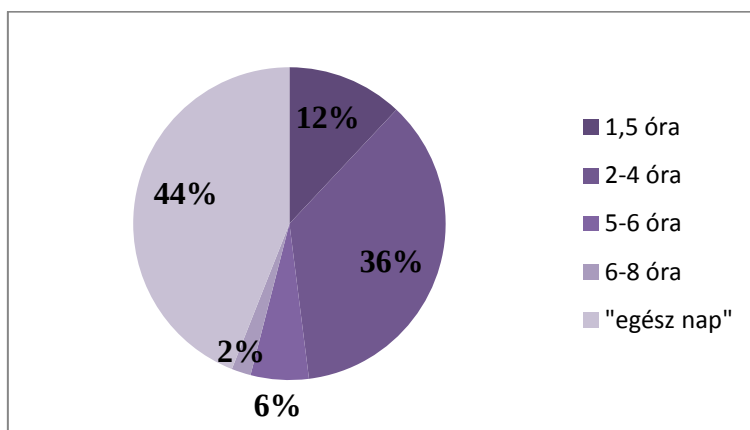
A nagycsoportban dolgozó pedagógus szerint a szülők 80%-a nem is biztos, hogy tisztában van a gyermekek mozgásfejlesztésének fontosságával, olyan mélységben nem is foglalkoznak a dologgal, hogy a gyermeket óvodán kívüli szervezett mozgásos programra írássák be. Elmondása szerint nem tudják, hogy milyen hátrányok és következmények származhatnak abból, ha a gyermek nem mozog eleget, és természetesen abból is, ha egy-egy életszakasz kimarad, vagy nem gyakorlódik be kellőképpen.

A Waldorf típusú óvodapedagógustól azt a választ kaptam, hogy a mozgást a Waldorf óvoda szülők nagyon fontosnak tartják. Ugyanakkor, miután megismerték a pedagógia lényegét, többnyire egyetértenek azzal, hogy a speciális mozgásfejlesztő foglalkozásokra csak olyan gyerekek esetében van szükség, ahol valóban valamilyen probléma észlelhető.

Kérdőíves formában a szülőket is megkérdeztem ezzel a témakörrel kapcsolatban. Feltett kérdéseim között szerepel, hogy szülőként milyennek ítélik meg gyermekük mozgásigényét; mennyire tartja ügyesnek, megfelelően fejlettnak életkorához képest gyermekét; mennyi időt tölt a gyermek naponta mozgással; kezdeményező-e a gyermek otthon mozgásos tevékenységekben, annak létrehozásában vagy végrehajtásában; mennyire tartják fontosnak gyermekük mozgásfejlesztését; valamint otthon vannak-e mozgásfejlesztő eszközök, játékok, és ha igen, milyenek?

Kérdőívekre kapott válaszok közül először a hagyományos típusú intézménybe járó gyermekek szüleinek válaszait elemeztem. A kiosztott hatvan darabból ötvenkettő darabot kaptam vissza, ebből kettő olyan, ami néhány válasz tekintetében nem értékelhető, mivel egy-egy kérdés során több választ is megjelöltek, és ezek olyan kérdések voltak, amelyekre egyértelműen csak egy válasz adható. A hagyományos típusú intézményben, mindhárom csoportban húsz-húsz szülőhöz juttattam el a kérdőíveket, az alternatív intézményben pedig a gyermekek létszámából adódóan egy csoport van, így húsz kérdőívet küldtem ki. Óvodánként, csoportonként eltérő válaszok születtek.

Megkérdeztem a hagyományos típusú óvodába járó gyermekek szüleit, hogy gyermekük naponta átlagosan mennyi időt tölt mozgással. A következő diagram szemlélteti az eredményeket:

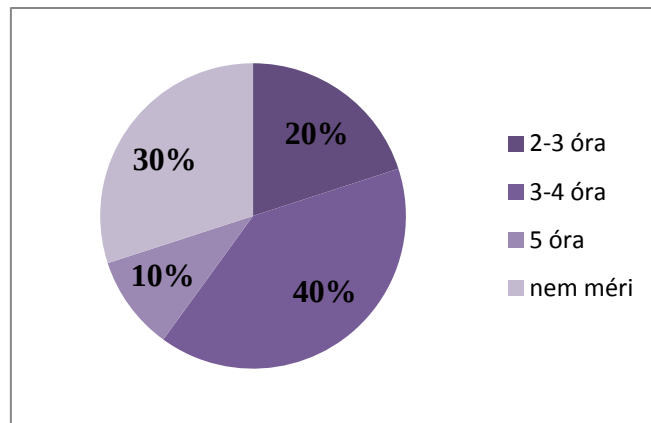

10. diagram, A gyermekek mozgással töltött óráinak száma (átlagosan, naponta)

A hipotézisem másik részében azt feltételeztem, hogy a szülők sem mozogtak sokat gyermekkorukban. Feltevésem megalapozta az a gondolat, hogy párhuzam vonható a két kérdés között.

52 válaszadóból 41 édesanya és 42 édesapa mozgott szívesen, rendszeresen gyermekkorában, egy fő pedig nem válaszolt a kérdésre. Tehát a válaszadók több, mint fele szívesen mozgott.

A Waldorf típusú intézménybe járó gyermekek a következőképpen vélekedtek arról, hogy gyermekük naponta mennyi időt tölt mozgással:

11. diagram, gyermekek mozgással töltött óráinak száma (átlagosan, naponta)

Arra a kérdésre, hogy a szülők gyermekkorukban szívesen mozogtak-e, eltérő vélemények születtek, mint a korábbi kérdőív vizsgálata során.

11 családból 11 édesanya és 11 édesapa jelezte, hogy szívesen vettek részt gyermekkorukban mozgásos tevékenységeken.

Összegzés: A hagyományos típusú intézményben a pedagógusi interjú során születtek ellentétes válaszok. Többnyire egyetértenek azzal a ténnyel, ami a hipotézisemben szerepel, hogy a gyermekek keveset mozognak, nagyrészt csak az óvodán belül. Bár érdeklődnek a szülők, és készségesen segítenek a programok szervezésében, esetenként még aktív résztvevőik is annak, mégis az a vélemény a döntő, hogy még nem partnerek a szülők kellőképpen a pedagógusokkal ebben a tekintetben. Ezek alapján első feltevésém alátámasztottam. Viszont a reformpedagógiai intézetben a szülők fontosnak tartják, hogy gyermekük minél többet mozogjon, és ennek érdekében megteszik a kellő lépéseket. Tehát ebben a tekintetben megcáfoltam feltevésém. Összegzésként: az eltérő szemléletű óvodákban eltérő eredmények születtek. Ez tehát a pedagógusok véleménye.

A szülői vélemények alapján elmondható, hogy az alternatív óvodába járó gyermekek mozognak többet az óvodán kívül, és a szülők is 100%-osan kijelentették, hogy ők is gyermekként sokat mozogtak. A hagyományos óvodába járó gyermekek valamivel kevesebbet mozognak naponta, szüleik alig több, mint fele szerette a mozgást gyermekként.

A második hipotézis vizsgálata

Feltevésém intézményi, és országos pedagógiai programok tanulmányozásával vizsgáltam. Mivel a dolgozatom során három alternatív (Waldorf, Montessori, Freinet), és egy

hagyományos óvodát vizsgálók, - bár az alternatív intézmények közül csak a Waldorf-típusú intézményben kutathattam részletesebben-, így a rendelkezésre álló négy különböző programot feldolgozva válaszoltam meg harmadik feltevésem. Parád Nagyközség Önkormányzatának óvodája a Komplex Prevenciók Óvodai Programot kiegészítve készítette el saját programját. „A program a gyermek alapvető megnyilvánulási módjára, a mozgásra és fő tevékenységi formájára, a játékra alapozva szervezi a fő nevelési területeken végzendő pedagógiai és pszichológiai feladatait. A kultúraátadás életkorspecifikus nevelési feladataiba szervesen integrálja az indirekt módszerekkel történő pszichológiai fejlesztést (mozgás, testséma-percepció), mellyel alakítja a képességeket. Maximálisan törekszik az érzelmi biztonságot adó kapcsolatokat, az egészséges életmód, az alapvető szokásrendszer megalapozására.”³⁹

Az intézmény pedagógiai programjában nagy hangsúly van tehát a mozgáson, mozgásfejlesztésen, tulajdonképpen ez képi a program alapját. A természetes gyermeki megnyilvánulásokra, a mozgásra és a játékra építenek, ebből építik ki a többi területet. A program fejlesztő jellegű, áthatja az egész óvodai nevelést. Hangsúlyozzák, hogy a gyermekek életében a legfontosabb, legfőbb természetes megnyilvánulási forma a mozgás, ami csak akkor lehet fejlesztő hatású, ha azt a gyermekek kellemes, nyugodt, biztonságos környezetben, jó közérzettel, örömmel végzik, és ezt a környezetet az óvoda igyekszik biztosítani számukra.

A fejlesztő mozgásgyakorlatok mellett fontosnak tartják a gyermek természetes mozgáskedvének, mozgás iránti érdeklődésének fenntartását, a mozgás megszerettetését, amit játékosan, valamint kirándulások, túrák során biztosítanak nekik. Mozgásra mindig kellő mennyiségű, a gyermekek szükségleteire, igényeire alapozva biztosítanak időt. Az intézményben szervezett mozgásos programok közül minden gyermek számára kötelező a heti egyszeri alkalommal megszervezett testnevelés óra, ezen kívül az érdeklődők számára biztosítanak táncfoglalkozást. A kötelező jellegű fejlesztés során tudatosan, éves program alapján végzik a gyakorlatokat.

Tehát nagy hangsúly van a mozgáson, melyet kötelező, választható, szabadidő-eltöltési vagy kirándulás során valósítanak meg, és ehhez kapcsolódóan fontosnak tartják az egészséges életmódot, és a gyermekek egészséges életmódra való nevelését. Ez a tény több

³⁹ http://www.ovodatar.hu/tudastar/2008/01/18/komplex_prevencios_ovodai_program/ utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 18. 10:33.

okból adódik. Az intézményben tett többszöri látogatásom során figyeltem a gyermekeket, illetve sokat beszélgettem a nevelőkkel. Láttam, és ők is megemlítették, hogy sok a túlsúlyos óvodás. Ebből adódóan problémáik adódhatnak a kortársaikkal kapcsolatban, valamint a mozgás, valamint a mindennapi tevékenységek is nehezebbek számukra.⁴⁰

Az egészséges életmódra való neveléssel próbálnak hatni a gyermekekre, rajtuk keresztül a szülőkre. Hangsúlyozzák az egészséges ételek és italok fogyasztását, próbálnak a gyermekeknek stresszmentes, nyugodt környezetet biztosítani, és megadják a lehetőséget arra, hogy a gyermekek annyi testmozgást végezzenek, amennyit csak akarnak. Mindezzel próbálják megalapozni az egészséges életmódot, valamint kialakítani a helyes tevékenységeket. A program továbbá kiemeli, hogy a gyermekeknek minden nap van lehetőségük a mozgásra és a játékra. Tulajdonképpen a játék is mozgás, vagy akár színezés, rajzolás is, finommotorikus mozgás.

Az udvarban és az épületben is számtalan játék, valamint fejlesztő eszköz található, a gyermekeknek rengeteg lehetőségük van a játszásra és a mozgásra. Tudatosan alakították így ki a környezetet, igazodva a pedagógiai programjukhoz. Szabad polcrendszer is alkalmaznak, ami azt jelenti, hogy a csoportszobában az egyik polcon található eszközöket (ceruzák, színezők, kifestők, stb.) a gyermekek akkor használják, amikor csak akarják. Nem erőltetve, hanem rávezetve, illetve kellő szabadságot adva biztosítják a gyermekeknek, hogy használják az eszközöket. Ha a gyermek magától használja ezeket, jobban örömet leli benne, és máskor is szívesebben használja, ebben a tekintetben önállóságot élveznek.⁴¹ A mozgásfejlesztéshez szükséges eszközök mennyisége és minősége jó. Kihasználtságuk nagyon jó, hiszen jól beépíthetők nemcsak a mozgásos tevékenységekbe, hanem a szabad játékba is. A fejlesztő programhoz szükséges eszközök kiválóak és jó minőségűek, jól illeszkednek HOP-hoz. A gyermekek könnyen megtanulják a képességfejlesztő játékok szabályait, önállóan, szívesen és sokat játszanak velük. A játékok maximálisan kihasználtak, ugyanis a szabadidős játék tevékenységben is állandó jelleggel használják a gyermekek.

Mint már említettem, az óvoda nagy udvarral rendelkezik, melyen Európai Unió szabványoknak megfelelő játékok, és szabad tér található. Az eszközök mindhárom korcsoport igényeinek és szükségleteinek, képességeinek megfelelnek, sokrétű mozgásfejlesztést biztosítanak. Tudatosan, mozgásos tevékenységek által alakítják ki az

⁴⁰ Pedagógiai Program (2008)

⁴¹ Pedagógiai Program (2008)

értelmi struktúrákat és fejlesztik a szociális készségeket. Szakszerűen tervezett, szervezett, célzott mozgásfejlesztés zajlik az intézményben, éves, csoportonként meghatározott, előre kidolgozott terv alapján, amelyben biztosítják az önkifejezést; szabadságot; játszást; testsémák kialakítását; a gyermekek izmainak megmozgatását; ügyességük; egyensúlyérzékük; szem-kéz, szem-láb koordinációjuk; térészlelésük; értelmi, szociális képességük fejlesztését. Továbbá a nagymozgások (különös tekintettel szem-kéz, szem-láb koordináció, egyensúlyérzék); finommotorika; a test személyi zónájának fejlesztése; és a test-fogalom kialakítása.

Vallják, hogy a mozgás által én-erőik erősödnek, egészséges önbizalommal rendelkeznek általa. ⁴²Összegzésként elmondható, hogy ebben az intézményben a pedagógiai program és a mindennapok alapját a mozgás képi. A mozgásfejlesztés és a játék a két kulcsfogalom a programjukban. Olyan programot állítottak össze, amelynek egy már kész, mozgást hangsúlyozó program az alapja, amelyet az intézményben kiegészítettek a pedagógusok.

Egy Freinet típusú óvoda programjának elemzésével folytatom hipotézisem vizsgálatát. Freinet szerint a gyermek örökmozgó, akinek lételeme a mozgás, és a mozgás nagymértékben hozzájárul személyiségfejlődéséhez. Hasonlóan a hagyományos intézmény felfogásához, azt vallják, hogy a megfelelő környezet biztosítása minden gyermek számára nagyon fontos. Ez a fejlődés egyik feltétele, melyben a pedagógusnak nagy szerepe van. Legyen egy segítő, harmonikus környezet. A fejlődés további fontos részvevőjeként megemlíti az arányosan elosztott, művészi intellektuális és mozgásos-mentális technikák kapcsolatát. Szintén fellelhető egy azonosság, az egészséges életmódra nevelés terén, melynek azt gondolják, hogy a mozgás az egyik fontos alkotóeleme. Az egészséges életmód szokásainak megalapozását szeretnék kialakítani az óvodában, a természet erőinek, a közvetlen környezet lehetőségeinek maximális felhasználásával (mozgás, táplálkozás, életritmus). ⁴³A mozgás releváns a szabad önkifejezés szempontjából. Ugyanis azt vallják, hogy az önkifejezésben fontos, hogy a gyermek érezze egyéni élményei, tapasztalatai, véleményei érdeklik az őt körülvevő embereket. Másrészt segít az ingerek feldolgozásában, levezetésében, ebben a tekintetben is hasznos a mozgás. A gyermek minden érzelmet úgy adhat ki magából, ahogy az neki a legjobb, legyen az szavakkal, hangokkal, zenével, mozgással, képekkel. A Freinet által kidolgozott 29 technika első pontja a szabad önkifejezés, melyben ismételt megemlítésre kerül a mozgás.

⁴² Pedagógiai program (2008)

⁴³ Hétköznapi Varázslatok, Óvodai nevelés Freinet- elemekkel (1997)

Az óvodai élet mindennapjai során lévő alkotások közül is hangsúlyozzák a mozgást. Olyan módon, hogy a kész alkotást megörökítik, és beleépítik a csoport életébe. Lehet ez rajz, eljátszás mimes játékkal, mozgással, bábokkal, zene és hangszerek használatával, illetve játékok készítésével. Míg a hagyományos intézmény szerint a gyermek elsődleges önkifejezési formája a mozgás, addig a Freinet- pedagógia szerint ez a zene. Ám megjelenik itt is a mozgás, mivel a zenéhez kapcsolódik a ritmus, és ritmus hatására a szervezetet átjárja a mozgás. Zene hallatán a gyermek spontán mozgástevékenységet kezdeményez, ezzel fejleszthető a mozgás. Így egyszerre több területet is fejlesztenek: zenei hallás; ritmusérzék; mozgáskoordináció; zeneértéshez szükséges képességek. Tehát a zenéből indulnak ki, ezáltal több területet is fejlesztenek, a ritmus és a hang hatására létrejövő spontán, vagy szervezett tevékenységek által. Szervezett táncot is biztosítanak az óvodások számára.⁴⁴A testi nevelés keretein belül a szabad mozgás van hangsúlyban. Szintén hasonlóan az előző intézményhez, itt is releváns a mozgás megszerettetése, a testkultúra, és az egészséges életmód és életvitel megalapozása. Pedagógiai hitvallásuk szerint a gyermek képtelen nem mozogni, így nincs szüksége különösebb motivációra. A fejlődésnek a 3-7 év közötti időszaka az, mikor a legintenzívebben, minden külső kényszer nélkül fejleszthető a mozgáskultúra.

Ez viszont nem csak a testi nevelés szempontjából fontos. Hanem azért is, mert a mozgás, a beszéd és a gondolkodás fejlődésének, az önismeretnek, a reális énkép kialakulásának az alapja. A pedagógusok fontosnak tartják, hogy a gyermek által szerzett önálló tapasztalatok, a mozgásos élmények biztosítsák a fejlődést. A mozgás élményt nyújt, a feladatok kihívást jelentenek a gyermekek számára. Magabiztosságot, önbecsülést szerezhetnek általa. Előnyben részesítik a természetes környezetben történő mozgásos lehetőségeket. A gyermek próbálkozik feladatokat megoldani a szabadban, és ez azt biztosítja számára, hogy a későbbiekben váratlan helyzetekben helyt tudjon állni. Természetesen a kültéri lehetőségek kihasználása mellett szükség van arra is, hogy a gyermekek az intézményen belül is különböző mozgásformákat kedvük szerint gyakorolhassák, kipróbálhassák önmagukat, felfedezhessék testük összes lehetőségét. Alkalmaznak tornaszereket, akadálypályát építenek kötélből, gyűjtött kövekből, farönkökből, ágakból. Eszközök felhasználásával, mint például egy kidurrant autókerék, a kiürült, kidobásra ítélt kisebb-nagyobb dobozokkal is esélyt adnak arra, hogy a gyermek motiválttá váljon egy-egy mozgást, versenyjátékot végrehajtani. ⁴⁵Összegzésként elmondható, hogy mint az a

⁴⁴ Hétköznapi Varázslatok, Óvodai nevelés Freinet- elemekkel (1997)

⁴⁵ Hétköznapi Varázslatok, Óvodai nevelés Freinet- elemekkel (1997)

reformpedagógiai programokban, a Freinet-pedagógia programjában is a kötött, szabályokhoz mért dolgok háttérbe szorulnak, és inkább előnyben részesítik a szabad önkifejezést, kötetlen foglalkozásokat, és az önállóságot. Kifejezetten szervezett vagy megtervezett mozgásfejlesztés vagy mozgásos tevékenység nincs. A gyermek akkor mozog, amikor kedve van hozzá, a lehetőség mindig adott.

Míg az előbb említett hagyományos típusú intézmény programja szerint a gyermek mozgás által tudja magát a legjobban kifejezni, addig a Freinet pedagógusok szerint az erre legalkalmasabb eszköz a zene. Megjelenik a mozgás több területen is, de kifejezetten nincs sehol sem hangsúlyozva, de van rá utalás, például a zene hallatán történő táncra, vagy az alkotások megörökítését is végezheti a gyermek mozogva, valamint az egészséges életmódra történő ösztönzés kapcsán. Tehát a Freinet pedagógia programját áttekintve elmondhatom, hogy hipotézisem újra alátámasztottam, a hagyományos típusú intézményben sokkal nagyobb szerepe van a mozgásnak. A Magyarországi Montessori Óvodai Programot áttekintve elmondható, hogy a gyermek mozgásigényét szem előtt tartják, ehhez igazítják a napi tevékenységeket. A hét minden napján biztosított a gyermekek számára annyi mozgás, amennyi szükséges számukra, illetve egyszer rendeznek szervezett mozgásos tevékenységet is. Ezalatt a gyermek izmait erősítik, mozgatják, álló- és alkalmazkodó képességüket, valamint testi ügyességüket fejlesztik. A testrészek megismerése, és a szókincsbővítés fontos, a Montessori pedagógiában ezt a testnevelés órákba vonták be. Mozdásos tevékenységek során mondják, hogy mit csinálnak, ezáltal a testrészeket, tevékenységek neveit, valamint névutókat (fel, le...) is megtanulnak. Természetesen fókuszban van a gyermekek egyéni adottságainak figyelembe vétele, ezáltal szervezik a tornajátékokat.⁴⁶ Megjelennek a mozgásos gyakorló játékok, főleg a szaladgálás és az ugrálás. Kombinálhatók ezek a tevékenységformák úgy, hogy a gyerekek egyénileg vagy csoportosan végzik, illetve kiegészítik tárgyak felhasználásával. A híres Montessori eszközök közül a finommotorikus készségek fejlesztésére alkalmaznak különböző nagyságú tárgyakat, melyeket taktilisan használnak a gyermekek, így fejlesztik készségeiket, melyek az iskolai tanulás során hasznukra válnak.

Játékosan is mozognak, szabály- és társasjátékok formájában. Legismertebb tevékenységek: fogócska, bújócska, akadályversenyek. Maria Montessori szerint a mozgásfejlődésben a legfontosabb szempont a szabad mozgás állandó biztosítása. Korában, és napjainkban is ez a fő alapelv ebben a témában. Azért tartja fontosnak, mert szükséges az egészséges az egészséges fejlődéshez és növekedéshez. Része a testnevelésnek a tetszőleges

⁴⁶ Magyarországi Montessori Óvodai Program (1997)

testhelyzet és helyváltoztatás. Az egyensúlyérzék kialakulásához a csendjátékokat alkalmazzák mely során vonalon kell járni, az így létrejövő egyensúlyozó járás elősegíti a helyes testtartást és járást. A szabad levegőn történő időtöltés és tornázás is kiemelt jelentőségű. Tornaeszközöket is használnak a szabadban, valamint kihasználják a környezet adta lehetőségeket. ⁴⁷Tehát az eddig áttekintett alternatív pedagógiai programok alapján elmondható, hogy a Montessori programban észrevehető törekvés a folyamatos mozgásfejlesztésre. Eszközöket, módszereket alkalmaznak ez érdekében. Bár a hagyományos típusú intézményben erőteljesebben megjelenik a mozgásfejlesztés fontossága, így ebben a tekintetben hipotézisemet alátámasztottam.

A Waldorf- Óvodapedagógiai Programban elsőként a járás tanulása jelenik meg. Mint számos más jelenséget, a gyermek a járást is utánzással sajátítja el (12-15 hónapos korában). A pedagógusok szerint az erőltetés, siettetés káros, ortopédiailag, az egyensúly- érzékben valamint pszichikusan is. Ennek magyarázata az, hogy ha „tanítjuk” a gyermeket járni, és nem önállóan tanulja meg azt, akkor bizonytalanabb lesz, nem fog helyesen járni, ami ortopédiai gondokat von maga után. Pszichikusan pedig azt jelenti, hogy a lelki folyamatokra is hatással van, mivel a korai életszakaszokban a test és a lélek szoros kapcsolatban áll. A gyermek mindent cselekvéssel él át, így érzelmileg is kötődik azokhoz. Szintén megjelenik a szabad játék fogalma, melyet a Waldorf pedagógusok is előnyben részesítenek. Véleményük szerint a szabad mozgás, játék során erős testi és lelki aktivitás hatékony hatással van a keringési rendszerre. A Waldorf pedagógiában napi ritmus elnevezéssel egy rendszeres program alapján zajlanak a napok. A napi ritmus egyik része a ritmikus játék, melynek időtartama 20 perc és a délelőtti órákban zajlik. Ezalatt történetbe ágyazott verses, dalos, ritmikus, mozgásos tevékenységeket hajtanak végre. ⁴⁸

Különböző eszközöket alkalmazva, mint például színes selymek, anyagok segítségével bábukat, babákat készítenek, melynek célja kettős: egyrészt a gyermeki kreativitást és fantáziát próbálják elősegíteni és fejleszteni, másrészt finommotorikus képességeiket fejlesztik. Szintén megjelenik a zene, melyet hangszerek és éneklés segítségével valósítanak meg. Zene és a hangok által a gyermekek megnyugszanak, megtanulják megkülönböztetni a hangokat, valamint megfogalmazzák, hogy a zenéhez kapcsolódik a mozgás, és ezt meg is valósítják. Ahogy a gyermekek zenét hallanak, azonnal elkezdenek mozogni, táncolni. A

⁴⁷ Magyarországi Montessori Óvodai Program (1997)

⁴⁸ A Waldorf- óvodapedagógiai program (1997)

Waldorf pedagógiában fontos a szép mozgás, a ritmikus játékban és az euritmiában. A ritmikus játék mindennapos, mely magába foglalja a test- és térérzékelés fejlesztését; ritmusos mozgások átélését; tanult mozgásformák harmonizálását és mesei jelenetek megelevenítését. Naponta ez 15-20 percet foglal magába, utánpótlásra épül, például a gyermek lát egy mozgásformát, azt ő is eljátssza. Megjelenik a mozgásnyelv. Mondókákat, verseket, énekeket mozgással kísérve, egy történetbe helyezve játszanak el, tanulnak meg. Tehát mozgásos tevékenység által tanulnak a gyermekek. A tevékenységek előre tervezett program szerint zajlanak, miszerint változatosan jelennek meg benne az erősebb és gyengébb; a nagy és finommozgások.

A Waldorf óvodákban alkalmazzák az euritmiát, vagyis mozgás- művészetet, mely a névadóhoz, Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Hetente egyszer kerül sor rá, mindig azonos napokon. A mozgás- művészet során a hangokat, hangzókat, intervallumokat speciálisan kifejlesztett mozdulatok segítségével fejezik ki, gyakorolják be, így alakul ki a szabályos testi „gesztus- nyelv”. Az euritmia, a tánc és a ritmikus játék a gyermek szép, harmonizált mozgását segítik elő. A Waldorf pedagógia szerint a napi szép mozgás, valamint a szabad kültéri vagy beltéri mozgás elegendő a gyermekek számára. A fent nevezett mozgásokon kívül lehetőségük van - mozgásfejlődésük érdekében- természetes játékos mozgásokra, mint például: futás; ugrálás; szaladgálás; dobálás; kúszás; csúszás; mászás; függeszkedés.⁴⁹

A pedagógusok tehát fontosnak tartják, hogy a gyermekek minél többet mozogjanak. Ennek érdekében szervezett és kötetlen lehetőségeket biztosítanak a gyermekek számára. A csoportszobákat úgy alakították ki, hogy lehessen mozogni, játszani, feladatokat végrehajtani benne. Az udvarokon található különböző játékok, melyeken a gyermekek tudnak rendszeresen mozogni, a kültéri játékok közül a pedagógusok a mászás, függeszkedés egyensúlyozás, valamint a séta, fáramászás, hegymászás fontosságát emelik ki, ugyanis ezek fejlesztik a gyermekek állóképességét és testi ügyességét. Hetente egyszer adott a lehetőség a gyermekek számára, hogy érzelmeiket rajzolásban, festésben, gyurmázásban és gyapjúkép készítésében fejezzék ki. Ezek által megvalósul a szabad önkifejezés, kreativitás és a fantázia teret kap, nem utolsósorban pedig a finommotorikus készségek is fejlődnek.

Minden hétfőn rajzolnak a gyermekek. A téma saját választású, különleges rajzeszközöket használnak, így szabadon futnak le a mozgásos impulzusok.⁵⁰ A gyermekek

⁴⁹ A Waldorf- óvodapedagógiai program (1997)

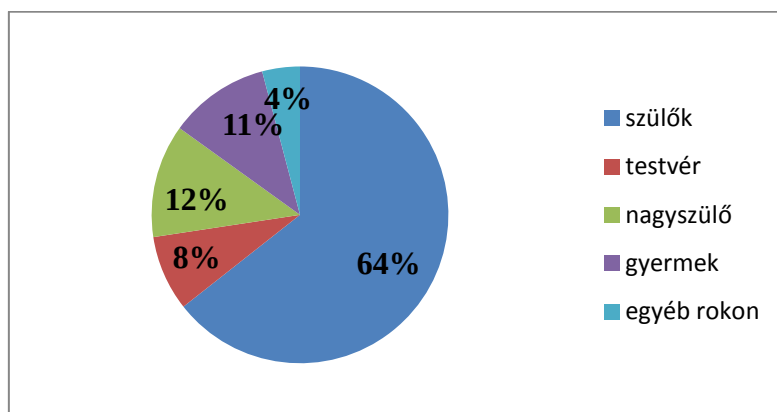
⁵⁰ A Waldorf- óvodapedagógiai program (1997)

megnyilvánulásait a rajzban, mozgásban, játékban figyeli meg az óvónő, tehát a kibontakozó személyiség forrása minden tekintetben a mozgás. A pedagógusok fontosnak tartják, hogy az óvoda úgy legyen kialakítva, hogy legyen elegendő tér és lehetőség a gyermekeknek ahhoz, hogy sokat mozogjanak. A Waldorf óvoda célkitűzéseiben megfogalmazza, hogy „El akarja érni, hogy a gyerekek a mesélések és előadó játékok (például mesejátékok) során tiszta és érzékletes nyelvet sajátítsanak el, azt helyesen kapcsolják össze kifejező mozgásokkal, taglejtésekkel. Ennek átélésében fejlődik az a differenciált kifejezőképesség, ami az iskolai tanulási készség alapja.”⁵¹ Összességében elmondható, hogy a három alternatív típusú intézmény közül a Waldorf óvoda az, amelyben a legnagyobb figyelmet és hangsúlyt fektetik a mozgásra, megjelenik a mozgásfejlesztés kiemelt fontossága. Ám mint a reformpedagógiákban, nem kifejezetten és egyértelműen a mozgásra törekednek, hanem más, fontos dolgokhoz kapcsolva valósítják meg, így egyszerre több területet fejlesztenek. A környezet berendezésénél különös figyelmet fordítanak arra, hogy lehetőséget biztosítsanak minél szélesebb körben a mozgásnak.

A négy pedagógiai programot áttekintve elmondható, hogy bár látszanak erős törekvések a mozgásra és a mozgásfejlesztésre, hipotézisemet mégis igazoltam, ugyanis olyan mértéken és olyan hangsúllyal egy pedagógiai programban sem találkoztam a mozgás fontosságának kiemelésével, és olyan eszközökkel, programokkal, mint a hagyományos típusú intézményében.

A harmadik hipotézis vizsgálata

Feltevésém első része szerint az idősebb generáció fontosabbnak tartja a mozgást, mint a fiatalabbak. A hagyományos típusú intézménybe járó gyermekek szüleinek válaszai a következőképpen illusztrálhatók:

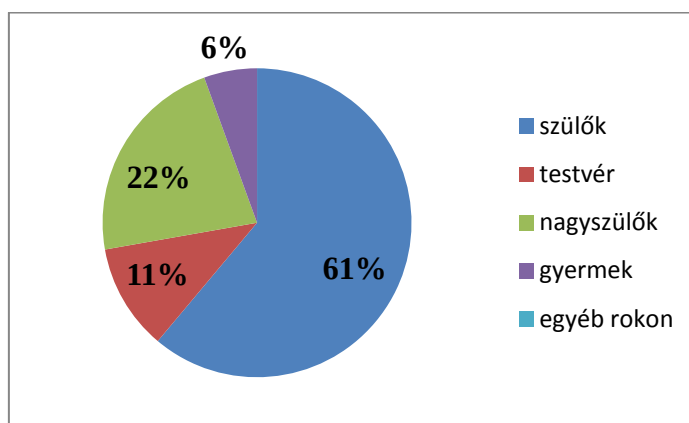

⁵¹ A Waldorf- óvodapedagógiai program (1997)

12. diagram, a mozgás fontossága generációkra lebontva, hagyományos típusú óvoda

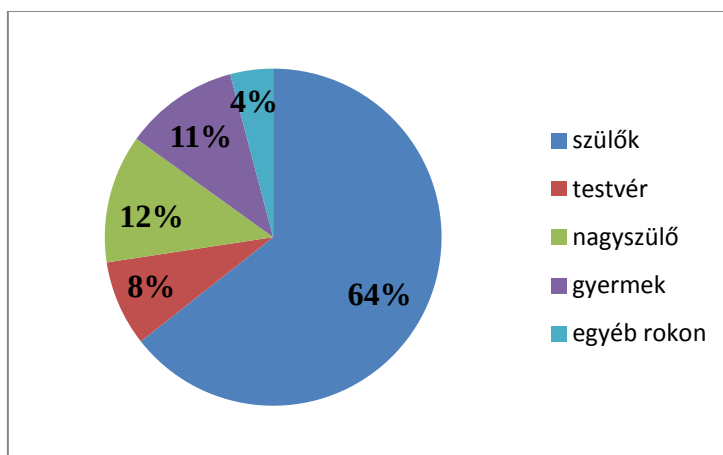
A hipotézis megfogalmazásakor úgy gondoltam, hogy a nagyszülők azok, akik számára fontosabb, hogy a gyermek mozogjon. Az ábrán látható, hogy ők is fontosnak tartják, ám mégis a szülők azok, akik a legjobban preferálják. Feltevésem ezen adatok szerint megcáfoltam.

A Waldorf típusú óvodába járó gyermekek szüleinek véleménye:

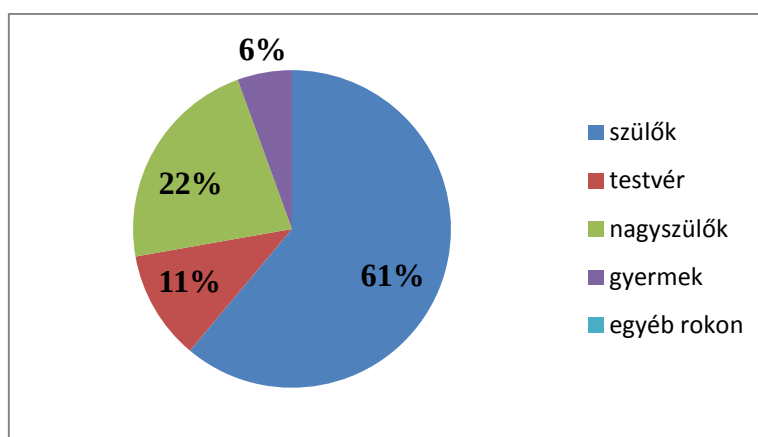
13. diagram, a mozgás fontossága generációkra lebontva, Waldorf típusú óvoda

Hasonlóan a másik óvodához, közel azonos eredmények születtek, feltevésem szintén ebben a tekintetben megcáfoltam. A hipotézis további részében azt állítottam, hogy életkor- és nem függő, hogy ki milyen hangsúlyt fektet a mozgás fontosságára. Az elemzést a kérdőívek erre vonatkozó részeinek válaszából készítettem. Életkort és nemet tekintve a szülők tartják a legfontosabbnak a mozgást, gyermekük mozgását, őket követve a nagyszülők, gyermekek, testvérek, egyéb rokonok.

14. diagram, a mozgás fontossága generációkra lebontva, hagyományos típusú intézmény

A Waldorf óvodába járó gyermekek szüleinek véleménye:

15. diagram, A mozgás fontossága generációkra lebontva, Waldorf típusú intézmény

Összegzés: Feltevésem alapgondolatát, miszerint a nagyszülők tartják legfontosabbnak a mozgást, minden tekintetben megcáfoltam. Másik gondolatom az volt, hogy életkor- és nem függő a mozgás fontossága. Nagy arányban a szülők azok, akik fontosabbnak tartják, nemet tekintve nagyrészt édesanyák voltak a válaszadók, így ebben a tekintetben nem tudtam statisztikát készíteni.

A hagyományos típusú óvoda egyik pedagógusát kérdeztem arról, hogy pedagógus szemmel milyen lehetőségeket lát a témát illetően, mik várhatók a közeljövőben a mozgásfejlesztés terén. Elmondása szerint egészségügyi, pedagógiai szempontból fontos, és minden szakember közös törekvése, valamint kormányi is az egészséges életmódra törekvő nevelés. Fontos a gyermekek rendszeres mozgásfejlesztése, különösen a helyi környezet adta lehetőségek felelősségteljes és teljes kihasználásával. A gyermek mindennapos testnevelésének előírásáról is született törvények.

Sok a fizikálisan és mozgáskoordinációban alig terhelhető, ortopédiai szempontból különböző deformitásokkal, problémákkal küzdő felnőttek és gyermekek száma, ez indokolja a törvény és pedagógusok kezdeményezése arra, hogy még nagyobb teret kell adni a mozgásra, mozgásfejlesztésre. A jövőképpen megfogalmazódó vágy nem más, mint egy egészséges, harmonikus személyiségfejlődésű, mozgásában kifinomult, összerendezett, fizikálisan egészséges szinten, jól terhelhető, munkájában, napi feladataiban kitartó és sikeresen teljesítő egyén képe. Ahhoz, hogy egy egészségesen fejlett felnőtté váljon a gyermek, mozgásfejlődésen lehetőségei biztosítása érdekében minden lehetséges módon és eszközzel a biztonságos, változatos, szabadban minél több időt eltöltő, változatos, minél több

sportot megismerő és űző, aktív felnőttek legyenek. Az óvodai nevelési, és az iskolai kerettanterv a testnevelésről megfogalmazza az új köznevelési törvényben, és hangsúlyozza, hogy nem a monoton, iskolai tanulásról van szó, hanem a mozgásos tevékenységekről. A törvényi meghatározás inkább az iskolákra vonatkozik, mivel az óvodában, legnagyobb mértékben a szabad játék valósul meg.

9. Összegzés

Munkám készítése során az óvodai mozgásfejlesztést vizsgáltam. Fontos volt számomra, hogy a téma iskoláskor előtti intézményes neveléssel kapcsolatos legyen, ez volt az elsődleges szempont. Amint szűkítettem a kört, egyértelművé vált számomra, hogy a mozgásfejlesztés az a téma, ami közel áll hozzám. A mozgás és az értelmi fejlődés szoros kapcsolatban állnak egymással, amennyiben a mozgásfejlődés valamelyik szakaszában elmaradás történik, az hatással van az idegrendszeri fejlődésre is, negatív hatása miatt tanulási, gondolkodási zavarok léphetnek fel.

A dolgozat első tematikai egységében feltártam a mozgásfejlődés- és fejlesztés szakirodalmát. A következő fejezet a különböző pedagógiai felfogású óvodák programjait vetette össze a mozgás aspektusából. Az empirikus rész a mozgás jelentőségét vizsgálta és elemezte a választott intézményekben.

Kutatásomban választ kerestem arra a kérdésre, hogy milyen intenzíven foglalkoznak az óvodákban a mozgással? Kimutathatóak-e releváns különbségek a különböző pedagógiájú intézményekben? Hogyan jellemezhető a gyermekek óvodai és óvodán kívüli mozgásos tevékenysége, illetve milyen összefüggések lelhetők fel a család és a gyermek mozgási szokásai között?

Munkám legfőbb megállapításai a következők: a mozgásfejlesztés egy olyan téma amely különös figyelmet igényel. Fontos lenne a szülők figyelmét felhívni a mozgás számtalan pozitív hatására, és gyermekük mozgásfejlődése során esetlegesen történő elmaradások következményeire. A különböző pedagógiájú intézmények más és más aspektusból közelítik meg a mozgást és a mozgásfejlesztést, más eszközökkel, módszerekkel dolgoznak. Abban az intézményben, ahol a gyermekek az óvodában sokkal többet mozognak, ők az óvodán kívül kevesebbet, míg azok a gyermekek, akik az óvodában kevesebbet, az intézményen kívül mozognak szervezett keretek között. Azt gondolom, hogy munkám

hozzájárul az ismeretanyag gyarapodásához, és alapja a későbbi kutatásaimnak. Időszerű, korszerű, kutatható téma, gazdag szakirodalommal.

Összegzésként elmondható, hogy a vizsgált aktuális és releváns. Több szempontból fontos a mozgásfejlesztés, kiemelve néhányat: a mozgás hozzásegíti a gyermekeket a kiegyensúlyozott mentális élethez, az egészséges életmódra nevel, szabad önkifejezést, kreativitást valósít meg, a későbbi iskolai tanulmányokra hatással van, összességében, a mozgásnak csak pozitív hatásai vannak. Jelen munka egy nagyobb átfogó kép megrajzolásának első lépése. A téma további kutatása során reprezentatív mintán folytatom a vizsgálódást és kiterjesztem a kutatást több intézményre. Kapcsolódó kutatásként érdekes eredményeket hozhat a fejlesztett gyermekek iskolai teljesítményének a vizsgálata.

9. Felhasznált irodalom

- Bilibok Péterné, Sebestyén Istvánné, Zibolen Endre (1984): *Első óvodáink életéből*: Tankönyvkiadó, Budapest.
- Dr. Hamza István, Fodorné dr. Földi Rita, Dr. Tóth Ákos (1995): *Játék, egyensúlyozás, vízhez szoktatás*: Nagy- Gáspár Kft., Budapest.
- Dr. Vág Ottó (1979): *Óvoda és óvodapedagógia*: Tankönyvkiadó, Budapest.
- Falvay Károly (1994): *Ritmikus mozgás- énekes játék*: Borsodi Nyomda Kft., Budapest.
- Farmosi István (1999): *Mozgásfejlődés*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.
- Gerendai Zsuzsanna, Mester Ferencné, Perlai Dezsőné dr., Sinkovicsné Király Angéla (1998): *Az óvodáskor fejlesztőjátékai*: Okker Kiadó, Budapest.
- Király Tibor (szerk.) (2001): *A testneveléstanítás módszertana tanítók részére*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.
- Kulcsár Mihályné (2008): *A tanulás öröm is lehet*: LOGO- PED KM Bt, Bicske.
- Mészáros István- Németh András- Pukánszky Béla (2005): *Neveléstörténet, Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*: Osiris Kiadó, Budapest.
- Mészáros István, Németh András, Pukánszky Béla (2006): *Neveléstörténet Szöveggyűjtemény*: Osiris Kiadó, Budapest.
- Montessori Maria (1978): *Az ember nevelése*: Tankönyvkiadó, Budapest.
- Pedagógiai Lexikon* (1977): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 2. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pedagógiai Lexikon* (1979): Főszerkesztő: Nagy Sándor. 4. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pintérné Tasnádi Ágnes (2006): *Mozgásfoglalkozások az óvodában. A Kovács- módszer alkalmazása*: Trefort Kiadó, Budapest.
- Porkolábné dr. Balogh Katalin (1992): *Kudarccal az iskolában. Óvodai fejlesztő program a tanulási zavarok megelőzésére*: Alex- typo Kiadó és Reklámiroda Bt., Budapest.
- Sófalvi Sándor (2001): *A szenzomotoros integrációs terápiáról*: Beszédjavító Intézet, Székesfehérvár.
- Szauter Jánosné Szigeti Gizella (2005): *Képességfejlesztő program a kisiskoláskori tanulási zavarok korrekciójához I.*: Tisza Nyomda Kft, Szeged.
- Sztrinkóné Dr. Nagy Irén (2008): *Óvó- iskola, gyermekkert, óvoda*: Didakt Kft, Debrecen.

Torsten Kunz (1999): *Pszichomotoros fejlesztés az óvodában*: Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs.

<http://fejlesztok.hu/modszerek/298-a-waldorf-pedagogia.html> utolsó megtekintés időpontja: 2012.03.15. 17:05

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600137.KOR utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 15. 12:10

<http://portal.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel310021.pdf> utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 17. 10:21

http://www.blpszk.hu/dload/ovodai_neveles_alapprogram.pdf utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 15. 12:06

http://www.csaladinet.hu/tudastar/korai_fejlesztas_gyogytorna/delacato-modszer/# utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:56

http://www.intezmenyvezetes.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=667&Itemid=64 utolsó megtekintés időpontja: 2012. 03. 31. 9:56

<http://www.oki.hu/tanterv/első.lap/30000996.htm> utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 12. 18:42

http://www.ovodatar.hu/dokumentumok/tudastar/komplex_prev.pdf utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 05. 12:13

http://www.ovodatar.hu/dokumentumok/tudastar/komplex_prev.pdf utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 15. 12:13

<http://www.ovodatar.hu/dokumentumok/tudastar/waldorf-tanterv.pdf> utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 15. 12:15

<http://www.parlament.hu/irom39/04856/04856.pdf> utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:25

http://www.pedlexikon.hu/index.php?title=Pedag%C3%B3giai_Lexikon%2C_jav%C3%ADtott_v%C3%A1ltozat:Montessori utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 13:06

https://www.antsz.hu/data/cms27390/lezarult_az_otap_2009_es_vizsg_20100429.pdf?query=t%C3%BAls%C3%BAl utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 17. 9:52

http://www.ovodatar.hu/tudastar/2007/10/01/waldorf_ovodai_nevelesi_program/ utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 15. 12:15

http://www.ovodatar.hu/tudastar/2008/01/18/komplex_prevenacios_ovodai_program/ utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 18. 10:33

http://kergestest.blog.hu/2010/07/27/a_brunet_lezine_fele_teszt_eredmenye utolsó megtekintés időpontja: 2012. 01. 31. 10:25

<http://w3.enternet.hu/kincsker/page2c.html> 2012-03-15 utolsó megtekintés időpontja: 2012. 02. 17. 18:09

www.juharisi.bacskiskun.hu utolsó megtekintés időpontja: 2012. 04. 14. 12:53

10.Mellékletek

1. A hagyományos típusú intézményben felvett interjú kérdései:

- 1.) Miért tartják fontosnak a mozgásfejlesztést?
- 2.) Tapasztalataik szerint a szülők mennyire tartják fontosnak? (Igényelnek-e az óvodai foglalkozásokon kívül is mozgásfejlesztő foglalkozásokat? Hordják-e a gyerekeket külön tornára, edzésre?)
- 3.) Van-e az óvodában olyan gyermek, aki akadályozott vagy visszamaradott a mozgásban?
- 4.) Milyen mértékű a hátránya? Milyen gyakran találkoznak az intézményben mozgásfejlődésében visszamaradott gyermekkel?
- 5.) Melyek az elmaradás leggyakoribb okai?
- 6.) Jelent-e ez az elmaradás beilleszkedési/elfogadási problémákat?
- 7.) Mozdásfejlődésben visszamaradott gyermekek képességeit milyen módszerekkel és milyen mértékben tudják javítani, fejleszteni?
- 8.) Milyen fejlesztő eszközöket alkalmaznak, illetve tartanak fontosnak?
- 9.) A mozgássérült gyermekek részére van-e biztosítva megfelelő akadálymentesítés?
- 10.) A pedagógusok fel vannak-e készülve egy sérült gyermek fogadására?
- 11.) Mi a véleményük a vízben történő mozgásfejlesztésről?
- 12.) Véleményük szerint van-e összefüggés a mozgás és a majdani iskolai teljesítmény között?
- 13.) Kapnak-e/Milyen visszajelzéseket kapnak egy fejlesztésre szorult gyermek iskolai teljesítményéről?
- 14.) A saját gyakorlatából/tapasztalatából milyen sikeres/sikertelen esetről mesélne szívesen? Milyen tapasztalatokat von le az eset kapcsán?

2. Az alternatív intézményben felvett interjú kérdései:

1. Miért tartják fontosnak a mozgást?
2. Tapasztalataik szerint a szülők mennyire tartják fontosnak? (Igényelnek-e az óvodai foglalkozásokon kívül is mozgásfejlesztő foglalkozásokat? Hordják-e a gyerekeket külön tornára, edzésre?)
3. Van-e az óvodában olyan gyermek, aki akadályozott vagy visszamaradott a mozgásban?
4. Milyen mértékű a hátránya? Milyen gyakran találkoznak az intézményben mozgásfejlődésében visszamaradott gyermekkel?
5. Melyek az elmaradás leggyakoribb okai?
6. Jelent-e ez az elmaradás beilleszkedési/elfogadási problémákat?
7. Mozdásfejlődésben visszamaradott gyermekek képességeit milyen módszerekkel és milyen mértékben tudják javítani, fejleszteni?
8. Milyen fejlesztő eszközöket alkalmaznak, illetve tartanak fontosnak?
9. A mozgássérült gyermekek részére van-e biztosítva megfelelő akadálymentesítés?
10. A pedagógusok fel vannak-e készülve egy sérült gyermek fogadására?
11. Mi a véleményük a vízben történő mozgásfejlesztésről?
12. Véleményük szerint van-e összefüggés a mozgás és a majdani iskolai teljesítmény között?
13. Kapnak-e/Milyen visszajelzéseket kapnak egy fejlesztésre szorult gyermek iskolai teljesítményéről?
14. A saját gyakorlatából/tapasztalatából milyen sikeres/sikertelen esetről mesélne szívesen? Milyen tapasztalatokat von le az eset kapcsán?

3.A hagyományos intézményben felvett kérdőív:

Kérdőív

Tisztelt Szülők!

Szabó Marietta vagyok, az egri Eszterházy Károly Főiskola II. évfolyamos pedagógia szakos hallgatója. Szakdolgozatom és Tudományos Diákköri munkám kapcsán kérem együttműködésüket. Az iskoláskor előtti mozgásfejlesztést vizsgálom, ehhez kapcsolódik kérdőívem. A kitöltés önkéntes és név nélkül történik. Kérem, fekete vagy kék színű tollat használjanak.

Együttműködésüket előre is köszönöm!

1.) Melyik óvodai csoportba jár gyermeke? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) kiscsoport
- b.) középső csoport
- c.) nagycsoport

Gyermeke(n)ek neve: kisfiú kislány

2.) Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) általános iskola
- b.) szakmunkásképző, szakiskola
- c.) szakközépiskola
- d.) gimnázium
- e.) egyetem/főiskola
- f.) OKJ-s szakma
- g.) egyéb: _____
- h.) nem válaszol

3.) A szülők gyermekkorukban szívesen végeztek-e mozgásos tevékenységeket? Ha igen, melyek voltak ezek? *(Kérem, fejtse ki 1-2 mondatban!)*

Apa: _____

Anyja: _____

4.) A családtagok közül sportol-e/sportolt-e még valaki rendszeresen? Ha igen, ki, mit, milyen rendszerességgel, vagy mennyi ideig?

5.) Milyennek ítéli meg gyermeke mozgásigényét? *(Kérem, jellemezze 1-2 mondatban!)*

6.) Mennyire tartja ügyesnek, megfelelően fejlettnak életkorához képest gyermekét? *(Kérem, fejtse ki 2-3 mondatban!)*

7.) Tapasztaltak-e a gyermek mozgásában valaha elmaradást? Ha igen, mely életkorban, mit, és hogyan orvosolták?

8.) Gyermeke naponta mennyi időt tölt mozgással? Melyek ezek a tevékenységek?

9.) Melyek a gyermek legkedveltebb játékformái? *(Kérem, karikázza be! Több válasz lehetséges.)*

- a.) rajzolás, színezés
- b.) festés
- c.) gyurmázás
- d.) hajtogatás
- e.) nyírás
- f.) labdajátékok
- g.) biciklizés
- h.) fogócska, futkározás

- i.) ügyességi- és erőjátékok
- j.) építőjátékok
- k.) kúszás, mászás
- l.) úszás
- m.) homokozás
- n.) csúszdázás
- o.) hintázás
- p.) korcsolyázás
- q.) szánkózás
- r.) síelés
- s.) egyéb: _____

Erre/ezekre mennyi időt fordít átlagosan naponta?

10.) Milyen mozgásfejlesztő eszközök vannak otthon? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) labda
- b.) építőjáték
- c.) hinta, hintaló
- a.) gyöngyfűző készlet
- b.) ceruza, ecset
- c.) ugráló kötél
- d.) homokozó, medence
- e.) bicikli, motor, roller, gördeszka
- f.) síléc, szánkó, korcsolya
- g.) egyéb: _____

11.) Ki a kezdeményező a családban a mozgásos tevékenységekben? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) anya
- b.) apa
- c.) testvér
- d.) gyermek
- e.) nagyszülő
- f.) egyéb: _____

12.) A családban ki/kik figyelnek oda jobban a mozgás fontosságára? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) szülők
- b.) testvér
- c.) nagyszülők
- d.) gyermek
- e.) egyéb rokon: _____

13.) Mennyire tartja fontosnak gyermeke mozgásfejlesztését? Miért? *(Kérem, fejtse ki 2-3 mondatban!)*

14.) Gyermeke mozgásfejlesztése érdekében az alábbi felsorolást rangsorolja az Ön véleménye szerint! *(A legfontosabbal kezdje!)*

- ☐ úszás
- ☐ biciklizés
- ☐ olvasás
- ☐ számítógép használat
- ☐ rajzolás-festés
- ☐ alvás
- ☐ futás
- ☐ film/mesenézés
- ☐ séta
- ☐ zenehallgatás
- ☐ pihenés
- ☐ kirándulás

15.) Mit szeretnének még ezen/ezeken kívül beszerezni gyermekük számára? *(Kérem, sorolja fel!)*

16.) Tervezik-e, vagy szeretnének-e szervezett mozgásfejlesztést biztosítani a gyermeknek? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) igen
- b.) nem
- c.) talán később

Ha igen, mit? Pl. lovaglás, síelés, atlétika, karate, tánc, futball...

17.) Válaszadó: édesanya édesapa (megfelelő aláhúzendó)

Válaszadásait ismét megköszönöm: Szabó Marietta

Parád, 2011. április

4. Az alternatív intézményben felvett kérdőív:

Kérdőív

Tisztelt Szülők!

Szabó Marietta vagyok, az egri Eszterházy Károly Főiskola III. évfolyamos pedagógia szakos hallgatója. Tudományos Diákköri munkám és szakdolgozatom kapcsán kérem együttműködésüket. Az iskoláskor előtti mozgást, mozgásfejlesztést vizsgálom, ehhez kapcsolódik kérdőívem. A kitöltés önkéntes és név nélkül történik. Kérem, fekete vagy kék színű tollat használnak.

Együttműködésüket előre is köszönöm!

1.) Gyermekének neve: kisfiú kislány

2.) Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége? *(Kérem, karikázza be!)*

a.) általános iskola

b.) szakmunkásképző, szakiskola

c.) szakközépiskola

d.) gimnázium

e.) egyetem/főiskola

f.) OKJ-s szakma

g.) egyéb: _____

h.) nem válaszol

3.) A szülők gyermekkorukban szívesen végeztek-e mozgásos tevékenységeket? Ha igen, melyek voltak ezek? *(Kérem, fejtse ki 1-2 mondatban!)*

Apa: _____

Anya: _____

4.) A családtagok közül sportol-e/sportolt-e még valaki rendszeresen? Ha igen, ki, mit, milyen rendszerességgel, vagy mennyi ideig?

5.) Milyennek ítéli meg gyermeke mozgásigényét? *(Kérem, jellemezze 1-2 mondatban!)*

6.) Mennyire tartja ügyesnek, megfelelően fejlettnak életkorához képest gyermekét? *(Kérem, fejtse ki 2-3 mondatban!)*

7.) Tapasztaltak-e a gyermek mozgásában valaha elmaradást? Ha igen, mely életkorban, mit, és hogyan orvosolták?

8.) Gyermeke naponta mennyi időt tölt mozgással? Melyek ezek a tevékenységek?

9.) Melyek a gyermek legkedveltebb játékformái? *(Kérem, karikázza be! Több válasz lehetséges.)*

- a.) rajzolás, színezés
- b.) festés
- c.) gyurmázás
- d.) hajtogatás
- e.) nyírás
- f.) labdajátékok
- g.) biciklizés
- h.) fogócska, futkározás
- i.) ügyességi- és erőjátékok
- j.) építőjátékok
- k.) kúszás, mászás
- l.) úszás
- m.) homokozás
- n.) csúszdázás

- o.) hintázás
 - p.) korcsolyázás
 - q.) szánkózás
 - r.) síelés
 - s.) egyéb:
-

Erre/ezekre mennyi időt fordít átlagosan naponta?

10.) Milyen mozgásfejlesztő eszközök vannak otthon? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) labda
- b.) építőjáték
- c.) hinta, hintaló
- a.) gyöngyfűző készlet
- b.) ceruza, ecset
- c.) ugráló kötél
- d.) homokozó, medence
- e.) bicikli, motor, roller, gördeszka
- f.) síléc, szánkó, korcsolya
- g.) egyéb: _____

11.) Mit szeretnének még ezen/ezeken kívül beszerezni gyermekük számára? *(Kérem, sorolja fel!)*

12.) Ki a kezdeményező a családban a mozgásos tevékenységekben? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) anya
- b.) apa
- c.) testvér
- d.) gyermek
- e.) nagyszülő
- f.) egyéb: _____

13.) A családban ki/kik figyelnek oda jobban a mozgás fontosságára? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) szülők
- b.) testvér
- c.) nagyszülők
- d.) gyermek
- e.) egyéb rokon: _____

14.) Mennyire tartja fontosnak, hogy gyermeke sokat mozogjon? Miért? *(Kérem, fejtse ki 2-3 mondatban!)*

15.) Gyermeke mozgásfejlesztése érdekében az alábbi felsorolást rangsorolja az Ön véleménye szerint! *(A legfontosabbal kezdje!)*

- ___ úszás
- ___ biciklizés
- ___ olvasás
- ___ számítógép használat
- ___ rajzolás-festés
- ___ alvás
- ___ futás
- ___ film/mesenézés
- ___ séta
- ___ zenehallgatás
- ___ pihenés
- ___ kirándulás

16.) Tervezik-e, vagy szeretnének-e szervezett mozgásfejlesztést biztosítani a gyermeknek? *(Kérem, karikázza be!)*

- a.) igen
- b.) nem
- c.) talán később

Ha igen, mit? Pl. lovaglás, síelés, atlétika, karate, tánc, futball...

17.) Válaszadó: édesanya édesapa (megfelelő aláhúzendő)

Válaszadásait ismét megköszönöm: Szabó Marietta

Eger, 2012. január

5.Mozgásfejlődési szakaszok

Az újszülött motorikus fejlettsége (1-10 nap)

Motorikusan még fejletlen, mert nincsenek veleszületett mozgásai, amelyek a környezetétől való függetlenségét segítenék. A környezeti ingerekre adott motoros válaszaik a méhen belüli fejlődés során kialakultak. Ébrenléti állapotban a gyermek karjai rendezetlenek, mozgása görcsös, lábaival rúgkapál. Ezeket irányítatlan tömegmozgásoknak nevezzük, mindkét testfélre kiterjednek és a nagy ízületekben mennek végbe.

Az előbbieken nevezett tevékenységeken kívül a gyermekek karjaik segítségével az arc előtti törölő mozgása is megfigyelhető, ezek az ujjak hajlító, nyújtó mozgásával jár együtt.

Mozgásfejlődés a csecsemőkorban (10 nap- 1 év)

Ebben az életkorban következnek be az első koordinált mozgások. A 4. és 12. hónap között alakulnak ki a célirányos fogások, az egyenes tartás és az önálló helyváltoztatás. A csecsemőkor olyan fejlődési szakasz, melynek középpontjában a mozgásfejlődés áll. Ugyanakkor ebben az életszakaszban a beszédfejlődés csak kezdeti állapota tapasztalható.

A csecsemőkori mozgásoknak három jellemzőjét említhetjük meg a szabályozás szempontjából: kefalokaudális fejlődési irány, ellenoldali szimmetrikus együttmozgás, nagy izomtónus. A kefalokaudális fejlődési irány jelentése, hogy a koordinált mozgás fejlődése a fejtől a láb irányába indul ki és halad. Az első koordinált mozgások: a szájrégió, a szem és a fej mozgásai. Ezután következik a kar, a törzs és a láb mozgása. A kar rendezett mozgása mindig a láb koordinált mozgása előtt kezdődik, fordított fejlődési irány nincs. Ebben az időszakban fogják meg a gyermekek a különböző tárgyakat, az ujjak ügyessége fejlődik. Jellemző a tárgyakért való nyúlás, megfogás és elengedés. A fogóreflex négyhónapos kor körül megszűnik, innentől kezdve a gyermek nyitva tartja tenyerét. A tárgyak megfogását követi a dobás és az egykezes ütés.

A következő szakasz pedig a járás, amely a motoros fejlődés legnagyobb eredménye. Előfeltétele az egyenes testtartás. Megtanulása fokozatosan alakul ki. Kéthónapos kor körül emeli fejét, négy- öthónapos korban hátról hasra és vissza is tud fordulni, ezután négykézlábra emelkedik. Hason fekve aktív helyváltoztatásra törekszik. Ezután törzsét mozgatja, először segítséggel, később önállóan. Felülés után négykézláb változtatja helyét. Ezt követi a felegyenesedés, szintén először segítséggel, később önállóan.

A helyzetállítási labirintus reflex és a tónusos nyaki reflex egyaránt kiváltódnak a felegyenesedéssel. A helyzetállítási labirintus reflex a fej térbeli normál helyzetének felvételét segíti, a tónusos nyaki reflex pedig a láb támaszreakciójával együtt a felegyenesedés megtartása szempontjából fontos. A mozgásfejlődés során fontos a mászás, mely nyolchónapos kor körül alakul ki, majd kilenc- tizenkét hónapos kor körül a mászás. Ezeknél a tevékenységeknél jelenik meg a keresztezett koordináció, mely a járás egyik feltétele.

6.A korai fejlesztésen történt hospitálás feladatai

1. feladat eszközei: 3 lépcső, pad, csúszda, zsámoly, pad

Többször is elvégezték a feladatot, a pedagógus fogta a kisfiú kezét. A lépcsőn felment, majd a padon is, lecsúszott a csúszdán, leugrott a zsámolyról és kúszott a padon, ezt visszafelé is ismételték. A fordított irányban történő feladatvégzést csak segítséggel tudta megérteni, gondok okozott számára.

Fejlesztési területek: nagymozgások, egyensúlyérzék.

2. feladat: a kisfiú választhatta ki, hogy mivel szeretne játszani

A tornateremben lévő játékokat választotta, a konyhaszekrényes játék segítségével „kávét főzött”, amivel megkínált mindenkit. Közeledett, mosolygott, kezdeményezett.

Fejlesztési területek: finommotorika.

3. feladat: rajzolás

A földre tettek egy nagy papírt, amin körberajzolták a kisfiút. Ellenkezett, de az anyuka és a pedagógus együtt körbe tudta rajzolni. Nem erőltették, csak próbálták rávenni, hogy lerajzolhassák. Közben hangos volt, és látszólag nem tetszett neki. Aztán egy játék babát is lerajzoltak. Megnevezték a testrészeket.

Fejlesztési területek: testsémafejlesztés.

4. feladat: nagy labdán való gyakorlatok

Elővettek egy nagy, piros labdát, a feladatot ennek segítségével oldották meg. Az édesanya segített közben. Hasra fektették, majd előre és hátra gurították, végtagjaival a talajt érintette. Majd ráültették a labdára, amit a tükörrel szembe fordítottak.

Fejlesztési területek: egyensúlyérzék, térérzékelés.

5. feladat: kéz- és beszédgyakorlatok

A tükör elé letettek egy nagy szivacsot, a kisfiút erre ültették. Kézmozdulatokat, illetve beszédgyakorlatokat hajtottak végre, valamint a labdát mozgatták, miközben a kisfiú rajta ült. Ebben a feladatban nem teljesített jól, láthatóan elmaradásai vannak, főként a beszéd területén. A feladatokat közösen végezték, nagyon sokat ellenkezett.

Fejlesztési területek: finommotorika, beszédképesség, térérzékelés.

6. feladat: trambulínon ugrálás

Több ugrálós gyakorlatot végrehajtottak, közben a pedagógus énekelt, illetve mondókákat mondott a feladatokhoz kapcsolódóan.

Fejlesztési területek: nagymozgások.

7. feladat: gördeszka segítségével mozgásos gyakorlatok

A gördeszkára ruhákat terítettek, majd a kisfiúnak rá kellett feküdnie, és eleinte fekvő, majd ülve helyezkedett el rajta. Az anyuka és a pedagógus egymással szemben helyezkedtek el, és tologatták a kisfiút, majd a végén az volt a feladat, hogy a lába segítségével egyedül hajtsa magát, ám ez nem ment neki. Egyensúlyérzék problémái is vannak az erre irányuló feladatot nehezen oldotta meg.

Fejlesztési területek: egyensúlyérzék, nagymozgások.

8. feladat: gyurmázás

Az asztalnál a pedagógus segítségével gyurmázott. Kilapították, színes pálcikákat szúrtak bele, majd egy kis tálba csipegetett belőlük. Ügyesen oldotta meg a feladatot, láthatóan tetszett neki.

Fejlesztési területek: finommotorika.

9. feladat: hintázós gyakorlat

Az anyuka és a pedagógus megfogta egy nagy pléd két végét, és a kisfiút belefektették. A plédet felemelték, hintáztatták oldalra, föl és le, körbe. Először félt a kisfiú, de utána nagyon tetszett neki.

10. feladat: lencseszórogatás

Tálakat vettek elő, és az volt a feladat, hogy szabadon, tálakból tálakba szórjon, öntsön lencsét. Nagyon tetszett neki ez a feladat, alig akarta abbahagyni. Használta feladatmegoldás közben a kezét, illetve bögrét is az átszórásnál, és fakanállal és kiskanállal is kevergette. Figyelte a hangokat, ugyanis a tálak között volt fém, fa és műanyag is.

Fejlesztési területek: finommotorika, szem- kéz koordináció, hallási észlelés.

11. feladat: tölcséres játék

Tükörrel szemben helyezkedtek el, egy nagy tölcsérbe tettek egy plédet, és a kisfiút beleültették. Előre és hátra dőltek, valamint forogtak.

12. feladat: biciklizés

Egy négykerekű biciklit vettek elő, amit felismert, és tudta, hogyan kell használni. Segítséggel próbálta hajtani magát, de a lába alig ért le, és ereje sem volt a biciklizéshez.

7.A Freinet- óvodapedagógia fejlesztendő képességei

A fejlesztendő képességek körét a következőkben határozzák meg:

a) Motoros képességek fejlesztése:

- kondicionális (erő, gyorsaság, állóképesség)
- koordinációs képességek (egyensúly, térbeni tájékozódás, differenciáló és reagálási képesség)
- ízületi mozgékonyág fejlesztése (finom mozgások)

b) Érzéklek fejlesztése:

- külső (távolság, látásmélység, hangirány, szaglás, tapintás, hő)
- belső (tér és egyensúlyérzékelés)

c) A fejlesztés egyéb területei:

- mimika, gesztusrendszer, testtartás
- mozdulatok tudatosítása
- helyes légzéstechnika
- ajak, nyelv, fog "tornája"

Feltételek, megoldási módok:

- a szabad mozgás feltételeinek megteremtése a csoportszobában és az udvaron is
- ügyességi és versenyjátékok lehetőségének biztosítása az intézményen belül és kívül is
- sportolási, edzési lehetőségek biztosítása az intézmény helyi lehetőségeit figyelembe véve
- biztonságos hely kialakítása minden foglalkozás előtt
- napi, minimum 40 perc aktív mozgás megszervezése játékos formában, melynek állandó helye van az óvodák napirendjében
- heti egy vagy két alkalommal a testnevelés foglalkozások feltételeinek megteremtése, az időjárástól és a lehetőségektől függően a szabadban, amikor pedig erre nincsen mód, akkor az erre alkalmas, berendezett teremben
- változatos eszközök biztosítása, mind a szabadban, mind a kötött mozgáshoz⁵²

Összegezve tehát, több területen is megjelenik a mozgás fontossága, a gyermekeknek kötött és kötetlen formában is lehetőségük van mozogni.

⁵² Hétköznapi Varázslatok. Óvodai nevelés Freinet- elemekkel (1997)